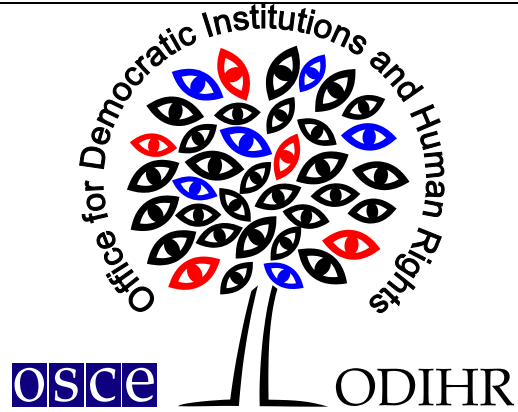

Varshavë, 21 shkurt 2018

Opiniononi-nr: NDISCR-MKD/317/2017

www.legislationline.org

**KOMENTE MBI PROJEKTLIGJIN PËR PARANDALIMIN DHE MBROJTJEN
KUNDËR DISKRIMINIMIT TË ISH REPUBLIKËS JUGOSLLAVE TË
MAQEDONISË**

**Bazuar në një përkthim jozyrtar në anglisht të Projektligjit për Parandalimin dhe
Mbrojtjen nga Diskriminimi
I siguruar nga Misioni i OSBE-së në Shkup**

*Këto komente kanë përfituar nga kontributet e bëra nga Zoran Gavrilloski, Eksperti për të
Drejtat e Njeriut dhe Migracionit, ish Republika Jugosllave e Maqedonisë dhe është
redaktuar nga Alice Thomas, Eksperte Ndërkombëtare për të Drejtat e Njeriut, Gjermani*

Zyra e OSBE-së për Institucionet Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut
Ulica Miodowa 10, PL-00-251 Warsaw ph. +48 22 520 06 00 Faks. +48 22 520 0605

*These Comments are also available in Macedonian and Albanian
However, the English version remains the only official version of the document.*

PËRMBAJTJA-

I. HYRJE	3
II. FUSHËVEPRIMI I RISHIKIMIT	3
III. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE	4
IV. ANALIZË DHE REKOMANDIME.....	6
1. Standardet ndërkombëtare kundër diskriminimit	6
2. Dispozitat e përgjithshme të LPMD-së	8
2.1. <i>Lënda dhe qëllimi i LPMD-së .....</i>	8
2.2. <i>Fushëveprimi i LPMD-së .....</i>	9
3. Format e diskriminimit	13
3.1. <i>Diskriminimi i drejtpërdrejtë dhe i tërthortë .....</i>	13
3.2. <i>Thirrja, nxitja dhe udhëzimi për diskriminim .....</i>	14
3.3. <i>Ngacmimi .....</i>	15
3.4. <i>Viktimizimi .....</i>	15
3.5. <i>Format më të rënda të diskriminimit .....</i>	16
4. Masat që nuk konsiderohen të përbëjnë diskriminimin	16
4.1. <i>Përfshirje nga diskriminimi .....</i>	17
4.2. <i>Masa afirmative .....</i>	18
5. Komisioni për mbrojtjen nga diskriminimi	18
5.1. <i>Statusi, financimi, zgjedhja dhe shkarkimi i anëtarëve të komisionit .....</i>	19
5.2. <i>Kompetencat e Komisionit .....</i>	22
6. Procedura para Komisionit për Mbrojtjen nga Diskriminimi	23
6.1. <i>Barra e provës .....</i>	23
6.2. <i>Opinionet e Komisionit .....</i>	23
6.3. <i>Bashkëpunimi i jashtëm .....</i>	24
7. Mbrojtja gjyqësore	25
8. Dispozitat të tjera të LPMD-së	25
9. Dispozitat për kundërvajtje	26
10. Dispozitat përfundimtare dhe kalimtare	27

Shtojcë: Propozimligji për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi në ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë

I. HYRJE

1. *Më 4 dhjetor 2017, Shefi i Misionit të OSBE-së në Shkup dërgoi në Zyrën e OSBE-së për Institucionet Demokratike dhe të Drejtat e Njeriut (më tej "OSBE / ODIHR") një kërkesë për rishikim ligjor të Projektligjit për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi në ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë (në tekstin e mëtejshëm: LPMD).*
2. *Më 8 dhjetor 2017, drejtori i OSBE / ODIHR-it iu përgjigj kësaj kërkesë, duke konfirmuar gatishmërinë e Zyrës për të përgatitur komentet mbi përputhshmërinë e LPMD-së me angazhimet e OSBE dhe standardet ndërkombëtare të të drejtave të njeriut.*
3. *OSBE / ODIHR-i e hartoi këtë vlerësim brenda mandatit të saj për të "ndihmuar shtetet pjesëmarrëse, me kërkesë të tyre, në hartimin e legjislacionit kundër diskriminimit, si dhe në krijimin e organeve kundër diskriminimit".¹ Si pjesë e mandatit të saj, OSBE / ODIHR-i edhe në të kaluarën ka hartuar shqyrtime ligjore për legjislacionin kundër diskriminimit në ish-Republikën Jugosllave të Maqedonisë në vitin 2008, 2009 dhe 2014.²*

II. FUSHËVEPRIMI I RISHIKIMIT

4. Fushëveprimi i këtyre komenteve mbulon vetëm Ligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi në ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë (LPMD), të dorëzuar për shqyrtim. Kështu, ato nuk përbëjnë një rishikim të plotë dhe gjithëpërfshirës të të gjithë kuadrit ligjor dhe institucional që rregullon parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi në ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë.
5. Komentet adresojnë çështjet kyçe dhe tregojnë fushat me interes. Për hir të qartësisë, komentet përqendrohen më shumë në ato dispozita që kërkojnë përmirësime sesa në aspektet pozitive të LPMD-së. Rekomandimet pasuese bazohen në standardet dhe praktikatat ndërkombëtare kundër diskriminimit, si dhe angazhimet relevante të dimensionit njerëzor të OSBE-së. Komentet gjithashtu do të synojnë të nxjerrin në pah, sipas rastit, praktikatat e mira nga shtetet e tjera pjesëmarrëse të OSBE-së në këtë fushë.
6. Për më tepër, në përputhje me Konventën për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave³ (në tekstin e mëtejshëm: "KEDNG") dhe Planin e Veprimit të

¹ Shih Shtojcën e Vendimit Nr. 3/03 mbi Planin e Veprimit për Përmirësimin e Situatës së Romëve dhe Sintëve në Zonën e OSBE-së, MC.DEC / 3/03, me datë 2 dhjetor 2003, paragrafi 20, <<http://www.osce.org/ODIHR/17554?download=true>>.

² OSBE / ODIHR, *Shqyrtimi Legjislacionit Kundër Diskriminimit në Ballkanin Perëndimor* (28 Mars 2014), paragrafi 26, <<http://www.legislationline.org/documents/id/18726>>; OSBE / ODIHR, *Komentet për Projektligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi i Ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë* (13 tetor 2009), <<http://www.legislationline.org/documents/id/15682>>; OSBE / ODIHR, *Komentet për Projektligjin Kundër Diskriminimit të Ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë* (19 dhjetor 2008), <http://legislationline.org/download/action/download/id/6716/file/124_NDISCR_MKD_2008.pdf> ; dhe OSBE / ODIHR, *Komentet për Draft Ligjet Kundër Diskriminimit në Ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë* (12 mars 2008), <http://legislationline.org/download/action/download/id/3571/file/104_NDISCR_MK_104_2008_TND.pdf>

³ Konventa e OKB-së për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave, miratuar me rezolutën 34/180 të Asamblesë së Përgjithshme të OKB më 18 dhjetor 1979. Ish-Republika Jugosllave e Maqedonisë iu bashkëngjiti KEDNG më 18 janar 1994.

Komentet e OSBE / ODIHR-it për Projektligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi i Ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë

OSBE për vitin 2004 për Promovimin e Barazisë Gjinore dhe angazhimet për të përfshirë një perspektivë gjinore në aktivitetet e OSBE-së, të analizojë ndikimin potencialisht të ndryshëm të LPMD mbi gratë dhe burrat.⁴

7. Këto Komentet janë të bazuara në një përkthim jozyrtar të LPMD-së në anglisht që e siguroi Misioni i OSBE-së në Shkup, i cili i bashkëngjitet këtij dokumenti si një Shtojcë. Mund të ketë gabime përkthimi. Komentet janë gjithashtu në dispozicion në maqedonisht dhe në shqip. Megjithatë, versioni në anglisht mbetet versioni i vetëm zyrtar i dokumentit.
8. Duke marrë parasysh ngjashmërinë e përgjithshme të pjesëve të LPMD-së me disa dispozita të projektligjeve të mëparshëm kundër diskriminimit, ky rishikim mbështetet gjithashtu në gjetjet dhe rekomandimet e bëra në shqyrtimet ligjore të mëparshme të OSBE / ODIHR-it, sipas nevojës.
9. Gjatë rishikimit të dispozitave ligjore, një nga kriteret kryesorë është shkalla e efektivitetit të ligjit në sigurimin e të drejtave dhe lirive të njeriut. Ashtu si e ka vënë re OSBE / ODIHR në të kaluarën, "ligji duhet të jetë tërësisht i zbatueshëm dhe kuptimplotë. Që kjo të arrihet ligji duhet të jetë konkret, me një vlerësim të qartë të kontekstit social dhe pasojat financiare për shtetin zbatues."⁵ Prandaj, informatat relevante për zbatimin e Ligjit aktual mbi Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi i vitit 2010 (më tej "Ligji i vitit 2010")⁶ janë analizuar dhe marrë parasysh gjatë vlerësimit të efektivitetit të mundshëm të dispozitave të LPMD-së.
10. Duke pasur parasysh këtë, OSBE / ODIHR-i dëshiron të përmendë që komentet nuk e pengojnë OSBE / ODIHR-in të formulojë rekomandime ose komente shtesë me shkrim ose gojë për aktet ligjore përkatëse ose legjislacionin përkatës të ish Republikës Jugosllave të Maqedoni që OSBE / ODIHR, në të ardhmen.

III. PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

11. Ky ligj paraqet një hap pozitiv drejt luftimit të diskriminimit në ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë dhe një përmirësim në krahasim me Ligjin e vitit 2010.⁷ Është më i harmonizuar me *acquis communautaire* të BE-së dhe duket se përgjithësisht është në pajtim me detyrimet ndërkombëtare. Megjithatë, ekzistojnë disa mospërputhje në përdorimin e terminologjisë dhe seksioneve të caktuara që nuk janë në përputhje me detyrimet e mësipërme; këto duhet të rishikohen duke u bazuar në rekomandimet e bëra në këto Komentet.
12. Përkundër qëllimit të dyfishtë të reflektuar në titullin e LPMD-së, duket se theksi më i madh vendoset në mbrojtjen kundër diskriminimit sesa në parandalimin e diskriminimit. LPMD synon të krijojë një sistem mbrojtës me dy nivele, që përfshin një mekanizëm administrativ (procedurat e ankesave para Komisionit për Mbrojtjen kundër Diskriminimit) dhe një mekanizëm gjyqësor (veprimi civil para gjykatave të zakonshme

⁴ Shih paragrafin 32 të *Planit të Veprimit të OSBE-së për Promovimin e Barazisë Gjinore*, miratuar me Vendimin Nr. 14/04, MC.DEC / 14/04 (2004), <<http://www.osce.org/mc/23295?download=true>>.

⁵ *Op. cit.* fusnota 2, paragrafi 3 (dhjetor 2008 Komentet e OSBE / ODIHR).

⁶

Shih http://legislationline.org/download/action/download/id/3483/file/FYROM_Law%20on%20protection%20against%20discrimination_2010_en.pdf

⁷ *Ibid*

ose procedura kundërvajtëse para gjykatave për kundërvajtje). Në të njëjtën kohë, propozim ligji nuk parashikon masa përkatëse të ndërgjegjësimit dhe të tjera për të publikuar dhe për të zbatuar parimet e shpallura të barazisë dhe mosdiskriminimit, përveç shpërndarjes publike dhe aktiviteteve edukative të Komisionit. Kjo është një qasje e ndryshme nga ajo e marrë, për shembull, nga Ligji i vitit 2012 për Mundësitë e Barabarta për Gratë dhe Burrat,⁸ i cili parasheh shumë masa bazë dhe të veçanta me qëllim të arritjes së mundësive të barabarta në çdo sferë të jetës shoqërore.

13. Në përgjithësi, sa i përket mbrojtjes kundër diskriminimit, ndonëse është gjë e mirë që të ketë një qëllim ambicioz në vendosjen e bazave të gjera të diskriminimit të mundshëm, duhet pasur parasysh se një listë e gjatë e bazave të diskriminimit ndonjëherë të paqarta ose të përkufizuara gjerësisht në LPMD mund vështirësojë konstatimin e diskriminimit. Për më tepër, përjashtimi i përgjithshëm nga diskriminimi në nenin 13 par 2 (3) të LPMD-së është shumë i gjerë dhe prandaj rekomandohet që të jepen sqarime plotësuese.
14. Më konkretisht, përveç asaj që u tha më lart, OSBE / ODIHR-i bën rekomandimet e mëposhtme për të përmirësuar më tej LPMD-në dhe pajtueshmërinë e tij me standardet ndërkombëtare dhe praktikrat e mira:
  - A. Të miratohet një shtrirje më e gjerë e qëllimit të LPMD-së dhe të shtohen referenca të burimeve tjera të së drejtës ndërkombëtare përveç marrëveshjet e detyrueshme të dhëna në nenin 2; [par 21]
  - B. Të miratohet një listë më e shkurtër e bazave të diskriminimit në nenin 4 për të rritur efektivitetin e ligjit dhe të sqarohet "çdo bazë tjetër" për të shmangur interpretimet arbitrare; [par 28]
  - C. Të ndryshohet neni 5 që rregullat ose sjellja të mund të përbëjnë diskriminim edhe nëse ky nuk ka qenë qëllimi; [par 32]
  - D. Të qartësohet neni 6 nënparagrafi 7 në lidhje me qëllimin e ligjshëm ose objektivisht të justifikueshëm ose të fshihet sepse duket i tepërt; [par 33]
  - E. Të përfshihen më shumë përkufizime në fjalor (neni 6), siç janë "gjuha" dhe "paragjykimi"; [par 33]
  - F. Të përfshihet mosveprimi kundër diskriminimit nga zyrtarë në përkufizimin e diskriminimit në nenin 7; [par 36]
  - G. Të përdoret një term i ngjashëm me "masat ose veprimet që nuk konsiderohen si diskriminim" në vend të "përjashtimit nga diskriminimi" pasi që masat nuk konsiderohen diskriminim sipas LPMD-së; [par 49]
  - H. Të vendosen kriteret në nenin 13 par 2 (3) sepse shprehja "trajtim i ndryshëm" në Kushtetutë dhe ligje të tjera është tepër e gjerë. Duhet t'i referohet dispozitave specifike të Kushtetutës dhe ligjeve; [par 53]; dhe
  - I. Të futen dispozita për procesin e vendimmarrjes brenda Komisionit; [par 71]

Komentet përfshijnë edhe rekomandime të tjera, të theksuara me të zeza.

IV. ANALIZË DHE REKOMANDIME

1. Standardet ndërkombëtare kundër diskriminimit

15. Në nivel ndërkombëtar, sistemi i Kombeve të Bashkuara, krahas Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut (në tekstin e mëtejshëm: "DUDNJ",⁹ neni 7), ka hartuar një numër të traktateve më të përgjithshme të të drejtave të njeriut që përfshijnë gjithashtu parimin e mosdiskriminimit, Konventa për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore (në tekstin e mëtejshëm: KDESK,¹⁰ neni 2 paragrafi 2), Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike (në tekstin e mëtejshëm: KNDCP),¹¹ dhe Konventa për të Drejtat e Fëmijës (në tekstin e mëtejshëm: KDF",¹² neni 2), ndër të tjera.¹³
16. Traktatet më të specializuara kundër diskriminimit përfshijnë KEDNG; Konventën Ndërkombëtare për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor (më tej "KNEFDR"¹⁴); Konventën mbi Diskriminimin (Punësimi dhe Puna) e Organizatës Ndërkombëtare të Punës (në tekstin e mëtejshëm: "Konventa e ILO-s"¹⁵); Konventa e UNESCO-s kundër Diskriminimit në Arsim (në tekstin e mëtejshëm "KDE"¹⁶); dhe, në fund, Konventa për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara (në tekstin e mëtejshëm "KDDPAK"¹⁷).

⁹ *Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut*, e miratuar me Rezolutën e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së 217 A (III) më 10 dhjetor 1948.

¹⁰ *Konventa Ndërkombëtare e OKB-së mbi të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore*, e miratuar me Rezolutën 2200A (XXI) të Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së më 16 dhjetor 1966. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë iu bashkëngjiti KNDESK më 18 janar 1994

¹¹ *Konventa Ndërkombëtare e OKB-së për të Drejtat Civile dhe Politike*, e miratuar me Rezolutën 2200A (XXI) të Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së të datës 16 dhjetor 1966. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë iu bashkëngjiti KNDCP më 18 janar 1994.

¹² *Konventa e OKB-së për të Drejtat e Fëmijëve*, e miratuar me Rezolutën 44/25 të Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së të 20 nëntorit 1989. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë iu bashkëngjiti KNDF më 2 dhjetor 1993.

¹³ Shih gjithashtu KNDCP neni 2 par 1 si një klauzolë e përgjithshme jo-diskriminuese, Neni. 3 për gëzimin e barabartë të të drejtave të burrave dhe grave; Neni 23 par 4 lidhur me mosdiskriminimin e bashkëshortëve në martesë dhe në shpërbërjen e saj dhe neni 24 në lidhje me të drejtat e fëmijës. Për më tepër, shih Komentet e Përgjithshme të Komitetit të të Drejtave të Njeriut Nr. 4 (për Art. 3) dhe 18 (Mosdiskriminimi).

¹⁴ *Konventa Ndërkombëtare e OKB-së për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor*, i miratuar me Rezolutën e Asamblesë së Përgjithshme të OKB-së 2106 (XX) më 21 dhjetorit 1965. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë iu bashkëngjiti kësaj Konvente më 18 janar 1994; duke pranuar se termi "racë" është një konstrukt thjesht shoqëror që nuk ka bazë si koncept shkencor, për qëllimin e Opinioni, termi "racë" ose "racor" mund të përdoret në referencë të instrumenteve ndërkombëtare që aplikojnë një term të tillë për të siguruar që të gjitha veprimet diskriminuese të bazuara në racën, prejardhjen, etninë, ngjyrën ose kombësinë e një personi (të perceptuar ose real) janë të mbuluara - ndërsa përgjithësisht preferojnë përdorimin e termave alternative si "origjina" ose "origjina kombëtare ose etnike" ; shih OSBE / ODIHR, *Ligjet për Krimet e Urrejtjes: Udhëzues Praktik* (2009) (në tekstin e mëtejshëm "Udhëzuesi Praktik i ODIHR për Ligjet mbi Krimet nga Urrejtja"), faqet 41-42, <<http://www.osce.org/odihr/36426?download=1> e vërtetë>; shih gjithashtu shënimin nën paragrafin e parë të Komisionit të Këshillit të Evropës për intolerancën dhe racizmin (më tej "ECRI"), *Rekomandimi i përgjithshëm i politikës nr. 7 mbi legjislacionin kombëtar për luftën kundër racizmit dhe diskriminimit racor*, miratuar më 13 dhjetor 2002, <https://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/GPR/EN/Recommendation_N7/Recommendation_7_en.asp#P127_11468>. Përveç kur është një pjesë e një citati nga një instrument ligjor ose jurisprudenca, fjalët "raca" ose "racor" vendosen në thonjëza në këto komente për të treguar se teoritë në bazë të ekzistencës së supozuar të "racave" të ndryshme nuk pranohen

¹⁵ *Konventa kundër Diskriminimit (në Punësim dhe Punë)*, 1958 (Nr. 111), i miratuar më 25 qershor 1958 nga Konferenca e Përgjithshme e Organizatës Ndërkombëtare të Punës në seancën e saj të dytë e dytë më 25 qershor 1958. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë ratifikoi Konventën e ILO-s më 17 nëntor 1991.

¹⁶ *Konventa e UNESCO-s kundër diskriminimit në arsim*, e miratuar më 14 dhjetor 1960. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë iu bashkëngjiti KDA më 30 prill 1997

¹⁷ *Konventa e Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Personave me Aftësi të Kufizuara*, u miratuar me rezolutën 61/106 të Asamblesë së Përgjithshme më 13 dhjetor 2006. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë e ratifikoi KDDPAK më 29 dhjetor 2011.

Komentet e OSBE / ODIHR-it për Projektligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi i Ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë

Në nivelin e Këshillit të Evropës, Konventa Evropiane për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut (në tekstin e mëtejshëm "KEDNJ"¹⁸), në nenin 14 të saj dhe në Protokollin 12 kodifikon parimin e mosdiskriminimit, ashtu si edhe Karta e Rishikuar Evropiane Sociale në vijim "KRES"¹⁹) (Pjesa V, Neni E) dhe Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare (në tekstin e mëtejshëm: Konventa Kuadër, Neni 4²⁰), si dhe Konventa për Parandalimin dhe Luftimin e Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje ("Konventa e Stambollit")²¹

17. Në nivel të OSBE-së, angazhimet kyçe në lidhje me mosdiskriminimin, parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi datojnë nga dokumenti themelues i OSBE-së, Deklarata e Helsinkit. Në mënyrë të veçantë, shtetet pjesëmarrëse të OSBE-së u zotuan të "respektojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut (...) për të gjithë pa dallim race, gjinie, gjuhe ose feje",²² "ngjyre [...], mendimi politik ose tjetër, prone, lindje apo ndonjë statusi tjetër", dhe ranë dakord "që asnjë individ që ushtron, shpreh qëllimin për të ushtruar ose kërkon ushtrimin e këtyre të drejtave dhe lirive ose ndonjë pjesëtar i familjes së tij, nuk do të diskriminohet në asnjë mënyrë"²³ për të siguruar "mbrojtje të barabartë të ligjit" dhe "mbrojtje të barabartë dhe efektive kundër diskriminimit në çfarëdoq bazë".²⁴
18. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë është gjithashtu kandidat për anëtarësim në Bashkimin Evropian (BE), gjë që detyron Qeverinë që gradualisht të përafrojë legjislationin përkatës shtetëror me *acquis communautaire* të BE-së. Gjatë hartimit të legjislationit të ri, në konsideratë duhet të merret legjislationi primar i BE-së (traktatet e BE-së dhe Karta e BE-së për të Drejtat Themelore). Për më tepër, standardet minimale të përcaktuara në legjislationin dytësor të BE-së do të duhet të transponohen në ligjin vendas, duke përfshirë në veçanti Direktivën 2000/43/EC të BE-së për zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet personave pavarësisht nga raca ose origjina etnike (në tekstin e mëtejshëm: ²⁵ "Direktiva e Barazisë Racore"); Direktivën 2000/78/EC për krijimin e një kuadri të përgjithshëm për trajtimin e barabartë në punësim dhe profesion; dhe Direktivën 2004/113/EC që zbaton parimin e trajtimit të barabartë midis burrave dhe grave në qasjen ndaj dhe furnizimin me mallra dhe shërbime.

¹⁸ Konventa e Këshillit të Evropës për Mbrojtjen e të Drejtave dhe Lirive Themelore të Njeriut, nënshkruar më 4 nëntor 1950, hyri në fuqi më 3 shtator 1953. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë e ratifikoi KEDNJ-në më 10 prill 1997

¹⁹ Këshilli i Evropës, *Karta Sociale Evropiane*, e miratuar më 3 maj 1996. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë e ratifikoi KSE-në më 6 janar 2012.

²⁰ Këshilli i Evropës, *Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare*, e miratuar më 1 shkurt 1995. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë e ratifikoi Konventën Kuadër më 10 prill 1997.

²¹ Konventa e Stambollit (CETS Nr. 210 hyri në fuqi më 1 gusht 2014). Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë e nënshkroi Konventën më 08.07.2011, por ende nuk e ka ratifikuar. https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/country/TFY?p_auth=JdVzkd3

²² Pyetjet që lidhen me sigurinë në Evropë: 1. (a) "Deklarata mbi parimet që udhëzojnë marrëdhëniet midis shteteve pjesëmarrëse - Parimi VII", Helsinki, 1975

²³ Pyetjet që lidhen me sigurinë në Evropë: Parimet, Vjenë, 1989, paragrafët 13.7 dhe 13.8

²⁴ Dokumenti i Kopenhagës i vitit 1990, par 5.9; shih gjithashtu Dokumentin e Kopenhagës të vitit 1990, paragrafët 25.3 dhe 25.4: "masat që përjashtojnë detyrimet do të kufizohen rreptësisht nga kushtet e situatës" dhe "nuk do të diskriminojnë vetëm për shkak të racës, ngjyrës, seksit, gjuhës, fesë, prejardhjes sociale ose të përkatësisë në një minoritet"; dhe Vendimi i OSBE-së nr. 10/05 *Toleranca dhe mosdiskriminimi: Promovimi i respektit dhe mirëkuptimit të ndërsjellë*, MC.DEC / 10/05, i miratuar në Këshillin e Ministrave në Lubjanë, 6 dhjetor 2005, paragrafët 4, 5 dhe 5.1; Vendimi i OSBE-së nr. 13/06 *Luftimi i intolerancës dhe diskriminimit dhe promovimi i respektit dhe mirëkuptimit të ndërsjellë*, MC.DEC / 13/06, miratuar në Këshillin e Ministrave në Bruksel më 5 dhjetor 2006, paragrafët 2, 5, 6 dhe 10; dhe Vendimi i OSBE-së nr. 13/06 *Luftimi i intolerancës dhe diskriminimit dhe promovimi i respektit dhe mirëkuptimit të ndërsjellë*, MC.DEC / 10/07, miratuar në Këshillin e Ministrave në Madrid më 30 nëntor 2007, paragrafët 7, 9 dhe 10.

²⁵ Qëllimi i Direktivës 2000/78 / EK është të luftojë diskriminimin në bazë të fesë ose besimit, aftësisë së kufizuar, moshës ose orientimit seksual.

2. Dispozitat e përgjithshme të LPMD-së

2.1. Lënda dhe qëllimi i LPMD-së

19. LPMD ka 50 nene të përfshira në 8 kapituj. E shumta e tyre janë përmendur më poshtë. Analiza do të trajtojë temat kryesore të LPMD-së duke ndjekur strukturën e përgjithshme të këtij projektligji
20. Në fillim, Pjesa I e LPMD merret me çështje të përgjithshme, siç janë qëllimi, fushëveprimi dhe përkufizimet. Brenda këtij kapitulli, Neni 1 thekson se "ky Ligj rregullon parandalimin dhe ndalimin e diskriminimit, format dhe llojet e diskriminimit, procedurat për mbrojtjen kundër diskriminimit, si dhe përbërjen dhe punën e Komisionit për Mbrojtje nga Diskriminimi". Megjithatë, në krahasim me Ligjin e vitit 2010 dhe draft versionet që i paraprijnë, Neni 1 i LPMD-së shkon një hap më tej duke dhënë një sqarim më të hollësishëm të fushëveprimit të Ligjit.²⁶
21. Neni 2 i LPMD-së përcakton se "qëllimi i ligjit është të sigurojë parimin e barazisë, parandalimit dhe mbrojtjen nga diskriminimi në ushtrimin e të drejtave dhe lirive të garantuara me Kushtetutën e Republikës së Maqedonisë, ligjet dhe marrëveshje ndërkombëtare të ratifikuara".²⁷ Një dispozitë e ngjashme në një projektligj të mëparshëm u kritikua për të qenë tepër i ngushtë, pasi që duket se kufizonte fushëveprimin e projekt ligjit me "ushtrimin e të drejtave të njeriut".²⁸ I njëjti shqetësim duket se paraqitet këtu. Për shembull, ndalimi i diskriminimit në nenin 14 të KEDNJ-së mund të thirret vetëm së bashku me një të drejtë të njeriut. Megjithatë, GJEDNJ ka konsideruar se aplikimi i KEDNJ-së nuk kufizohet vetëm në shkeljen e të drejtave substantive të garantuara në Konventë; mjafton që situata në fjalë të "përfshihet në kuadër të një ose më shumë neneve të Konventës".²⁹ Ndalimi i diskriminimit në Nenin 14 shtrihet përtej të drejtave dhe lirive të përcaktuara në Konventën dhe Protokollet. Ai zbatohet edhe për ato të drejta shtesë, që bien brenda fushëveprimit të përgjithshëm të çdo neni të Konventës.³⁰ **Rekomandohet rishikimi i tekstit të LPMD-së për të pasqyruar këtë fushë më të gjerë.** Neni 118 i Kushtetutës kërkon që një marrëveshje ndërkombëtare të jete e detyrueshme për ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë,

²⁶ Shumë organizata të shoqërisë civile në ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë favorizuan një përshkrim edhe më të detajuar të lëndëve të një projektligji të mëparshëm. Për shembull, në shkurt të vitit 2010 Instituti i Fondacionit të Shoqërisë së Hapur në ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë (IFSHHM) analizoi draftin e Qeverisë / MPPS në atë kohë (e cila më parë u prezantua në publik në prill 2009 dhe u diskutua në seancën e shtatorit 2009 i Këshillit Kombëtar Eurointegruës), duke përfshirë nenin 2 (i cili përcakton qëllimin e parandalimit dhe mbrojtjes nga diskriminimi në gëzimin e të drejtave dhe lirive të garantuara me Kushtetutë, ligje dhe traktate të ratifikuara). Kjo dispozitë u përkthye më pas në nenin 2 të ligjit të vitit 2010, ku thuhet: "Mbrojtja dhe ndalimi i diskriminimit lidhet me të gjithë personat fizikë dhe juridikë në ushtrimin e të drejtave dhe lirive të garantuara me Kushtetutën dhe ligjet e Republikës së Maqedonisë". IFSHHM konstatoi se neni 2 i Projektligjit nuk përputhet me teknikën tradicionale ligjvënëse të numërimit specifik të fushave të rregulluara dhe të mbuluara nga ligji përkatës, ndërsa qasja e kundërt e përkufizimeve të qarta të fushave të mbuluara nuk lë "mundësi për interpretim dhe manipulim kufizues nga subjektet e interesuara". IFSHHM gjithashtu iu referua nenit 1 të një projektligji (jozyrtar) të dhjetorit 2009 të hartuar nga një koalicion i OJQ-ve "Maqedonia pa diskriminim" (MwD) për të ilustruar se si duhet të duket një dispozitë hyrëse e një ligji kundër diskriminimit. Burimi: [IFSHHM, Komentet për Projektligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi (draft i janarit 2010)], faqet 3 dhe 4, <<http://star.fosm.org.mk/dokumenti/Comments-on-Anti-diskriminimi-Law-FOSIM-shkurt-2010.pdf>>.

²⁷ Përdorimi i prefiksit "ndërkombëtar" nënkupton "marrëveshje" shumëpalëshe, të tilla si ato të përmendura në këtë shqyrtim, kështu që fjala "ndërkombëtar" është lënë jashtë herë pas here për të kursyer hapësirën. Termi i përgjithshëm "treates" përdoret në tërë tekstin e komenteve, megjithëse fjala në maqedonisht ("dogovori") është përkthyer si "marrëveshje" (një nga shumë lloje të traktateve) në përkthimin e porositur të vitit 2017 të draftit të LPMD-së.

²⁸ *Op. cit.* fusnota 2, paragrafi 56 (tetor 2009 Komentet e OSBE / ODIHR); dhe paragrafi 33 (Përmbledhje e OSBE / ODIHR 2014)

²⁹ GJEDNJ, *Ribac kundër Sllovenisë* (Aplikimi 57101/10), aktgjykimi i 5 dhjetorit 2017, para 38

³⁰ GJEDNJ, *Andrejeva kundër Letonisë* [GC], (Aplikimi 55707/00), i 18 shkurtit 2009, paragrafi 74

duhet të ratifikohen. Procedura normale është që marrëveshjet ndërkombëtare të jenë të detyrueshme, domosdoshmërisht të ratifikohen paraprakisht. **Megjithatë, në të drejtën ndërkombëtare ekzistojnë burime të tjera relevante përveç marrëveshjeve ndërkombëtare, siç janë praktikat dhe parimet e njohura, të cilat nuk kodohen domosdoshmërisht në marrëveshje me shkrim.**³¹ Kështu, rekomandohet të përfshihet gjithashtu një referencë ndaj burimeve të tjera të së drejtës ndërkombëtare përveç marrëveshjeve të detyrueshme.

22. LPMD përdor fjalën "barazi", ndryshe nga Direktivat përkatëse të BE-së dhe Ligji për Trajtimin e Barabartë të Grave dhe Burrave, të cilat i referohen "trajtimit të barabartë".³² Për konsistencë rekomandohet harmonizimi me të dy direktivat dhe ligjin në fjalë. Për më tepër, trajtimi i barabartë është gjithashtu një term më i qartë dhe më i saktë sesa "barazia", pasi që LPMD ka të bëjë me trajtimin e barabartë të individëve dhe luftimit të formave të ndryshme të diskriminimit. **Neni 2 duhet të riformulohet në pajtim me këtë.**
23. Përfshirja e termit "*të drejtat dhe liritë*" në LPMD (që nuk paraqitet në LPMD të vitit 2010) është një shtesë e mirëpritur, sepse ushtrimi i liritë është i lidhur në mënyrë të natyrshme dhe të pandashme me mosdiskriminimin dhe trajtimin e barabartë. Për më tepër, OSBE / ODIHR veçanërisht mirëpret përfshirjen e "parimit të barazisë" në nenin 2 të LPMD. Kjo i bën jehonë Protokollit 12 të KEDNJ (preambula), në të cilën ish Republika Jugosllave e Maqedonisë është gjithashtu palë.³³
24. **Ka gjithashtu një mbivendosje të konsiderueshme në mes të tekstit në nenin 1 dhe 2, pasi që koncepti i mbrotjtjes dhe parandalimit të diskriminimit përmendet në të dyja. Ato mund të bashkohen pa humbur përmbajtjen përkatëse.**

2.2. *Fushëveprimi i LPMD-së*

25. Neni 3 trajton zbatimin e LPMD-së. Të dy paragrafët e nenit 3 të LPMD-së thonë se kujt "do t'i aplikohet" projektligji (par 1) dhe "nga kush do të zbatohet" (par 2) dhe përfshin listën e subjekteve të ndryshme ("të gjithë personat fizik dhe juridik"³⁴ në par 1, dhe "të gjitha organet qeveritare, organet e njësisive të qeverisjes lokale, personat juridikë me autoritetet publike dhe të gjithë personat e tjerë juridikë dhe fizik" në par. 2). Përkthimi në gjuhën angleze ishte i paqartë pasi përmbante fjalën "subjekte", por tekstet maqedonase përdorin "persona fizikë dhe juridikë", që është e qartë.

³¹ Statutet e Gjykatës Ndërkombëtare të Drejtësisë (ICJ), neni 38 par 1 b (zakon ndërkombëtar, si dëshmi e një praktike të përgjithshme të pranuar si ligj dhe c parimet e përgjithshme të së drejtës të njohura nga popujt e qytetëruar), GJND-së ka përcaktuar të drejtën ndërkombëtare zakonore si: "Jo vetëm që aktet në fjalë duhet të jenë një praktikë e vendosur, por ato duhet të jenë të tillë, ose të zbatohen në mënyrë të tillë, që të jenë dëshmi e një besimi se kjo praktikë është e detyrueshme nga ekzistenca e një rregulli që e kërkon atë". (Rastet e *Kontinentit Rajonal të Detit të Veriut*, përfaqësues të GJPK 1969, fq.3 në 44); "Parimet e përgjithshme të ligjit" janë më të vështirë për t'u definuar, por janë parime të njohura gjerësisht. Për më shumë informacion shihni: http://legal.un.org/avl/pdf/ls/greenwood_outline.pdf

³² Neni 1 i Direktivave 2000/43 / EK (zbatimin e parimit të trajtimit të barabartë ndërmjet personave pavarësisht prejardhjes racore apo etnike ("Direktiva Race")), 2000/78 / EK (Krijimi i një kuadri të përgjithshëm për trajtimin e barabartë në punësim dhe profesion) dhe 2004/113 / EK (Zbatimi i parimit të trajtimit të barabartë midis burrave dhe grave në qasjen dhe furnizimin me mallra dhe shërbime)

³³ Shih <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/177/signatures?p_auth=iBxocnur>.

³⁴ Përkthimi i draftit të LPMD-së në anglisht, i porositur për qëllim të këtij rishikimi, përkthen fjalën "Lica (persona) me "subjekte" duke krijuar kontradiktë në shprehjen "personave fizikë dhe juridikë", për shkak se "personat fizikë" nuk mund të jenë "subjekte", për këtë arsye: 1) fjala "persona" duhet t'i shtohet pas fjalës "fizik" dhe para fjalës "dhe" ("personat fizikë dhe juridikë") ose 2) fjala "subjektet" duhet të zëvendësohet me fjalën "persona", pasi që ndërmarrje etj. mund të quhen edhe "persona juridikë" ("persona fizikë dhe juridikë")

26. Neni 3 paragrafi 2 rendit nëntë fusha specifike të aplikimit: (1) Punësimi dhe marrëdhëniet e punës; (2) Arsimi, shkenca dhe sporti; (3) Sigurimi social, duke përfshirë fushën e mbrojtjes sociale, sigurimin pensional dhe invalidor, sigurimin shëndetësor dhe kujdesin shëndetësor; (4) Drejtësia dhe administrata; (5) Strehimi; (6) Informimi dhe mediat publike; (7) Qasja në mallra dhe shërbime; (8) Anëtarësimi dhe veprimtaria në sindikata, parti politike, shoqata, fondacione ose organizata të tjera të bazuara në anëtarësi; (9) Kultura; dhe (10) Fusha të tjera". Fushat e aplikimit të përshkruara nga LPMD-ja mbeten pothuajse të njëjta me ato të përcaktuara me nenin 4 të Ligjit të vitit 2010.
27. **Ndonëse nënparagrafi i fundit i nenit 3 i LPMD-së thotë se ligji do të zbatohet edhe në "fusha të tjera" dhe siç rekomandohej në të kaluarën,³⁵ LPMD do të përfitonte nga përfshirja eksplicite e disa fushave të listuara në Direktivën e Barazisë Racore (sidomos në kontekstin e punës dhe të punësimit),³⁶ ose në Rekomandimin Nr. 7 të KEDR-së (siç janë trajnimet apo veprimtaritë ekonomike).³⁷ Veç kësaj, vlen të përmendet Direktiva e BE-së për të Drejtat e Viktimave që në PP (9) thotë se viktimat e krimit duhet të trajtohen pa diskriminim, por mund të thuhet se kjo është mbuluar nga "drejtësia" në nenin 3 par 2 (4).**

2.3 Përcaktimi i diskriminimit në LPMD

28. Neni 4 i LPMD-së ndalon çdo diskriminim të bazuar në racën, ngjyrën e lëkurës, origjinën kombëtare ose etnike, gjininë, seksin, orientimin seksual, identitetin gjinor, persona që i përkasin një grupi të marginalizuar, gjuhën, kombësinë, përkatësinë sociale, arsimin, besimin, bindjen politike, bindjet e tjera, aftësinë e kufizuar, moshën, familjen ose statusin martesor, statusin e pronës, statusin shëndetësor, kapacitetin personal dhe statusin shoqëror ose çfarëdo baze tjetër. Natyra gjithëpërfshirëse e kësaj dispozite³⁸ (e cila përmban një listë më të gjerë të bazave të diskriminimit sesa listat e parashikuara në traktatet e të drejtave të njeriut³⁹ dhe një listë shumë më e gjerë sesa

³⁵ Op. cit. fusnota 2, par 40 (Shqyrtimi i OSBE / ODIHR në 2014).

³⁶ Op. cit. fusnota 32 (2000/43 / EK) zbatohet në lidhje me: "(a) kushtet për qasje në punësim, për vetëpunësim dhe profesion, duke përfshirë kriteret e përzgjedhjes dhe kushtet e punësimit, pavarësisht nga dega e veprimtarisë dhe në të gjitha nivelet e hierarkisë profesionale, duke përfshirë avancimin; (b) qasja në të gjitha llojet dhe të gjitha nivelet e udhëzimit profesional, trajnimit profesional, trajnimit profesional të avancuar dhe rikualifikimit, duke përfshirë përvojën praktike të punës; (c) kushtet e punësimit dhe të punës, duke përfshirë pushimet dhe pagesat; (d) anëtarësimin dhe pjesëmarrjen në një organizatë të punëmarrësve ose punëdhënësve, ose ndonjë organizatë anëtarët e të cilëve mbajnë një profesion të caktuar, duke përfshirë përfitimet e siguruar nga këto organizata; (e) mbrojtja sociale, duke përfshirë sigurimin social dhe kujdesin shëndetësor; (f) përfitimet sociale; (g) arsimimi; (h) aksesin dhe furnizimin me mallra dhe shërbime që janë në dispozicion të publikut, duke përfshirë strehimin".

³⁷ Op. cit. Fusnota 1, Neni 7 (Rekomandimi nr. 7 i KERI), i cili thotë: "Ligji duhet të parashikojë që ndalimi i diskriminimit të zbatohet në të gjitha fushat, në veçanti: punësim; anëtarësim në organizata profesionale; arsim; trajnim; strehim; shëndeti; mbrojtja sociale; mallra dhe shërbime të destinuar për publikun dhe vendet publike; ushtrimi i veprimtarisë ekonomike; shërbime publike".

³⁸ Arsyet e diskriminimit janë të përcaktuara nga GJEDNJ-ja si "një karakteristikë personale ('statusit') me të cilin personat ose grupet e personave që janë të dallueshme nga njëri-tjetri" (*Kjeldsen, Busk Madsen dhe Pedersen kundër Danmarks* (nr i aplikimit. 5095/71, 5920 / 712 dhe 5929/72, vendim i datës 7 dhjetor 1976), par 56, <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57509>>.

³⁹ Lista e bazave të diskriminimit është kuptueshëm më e shkurtër në traktatet specifike kundër diskriminimit KNEFDR, KEDNG dhe ICRPD në krahasim me traktatet e përgjithshme të të drejtave të njeriut. Bazat si "raca", "ngjyra", "seksi", "gjuha", "feja", "origjinë kombëtare apo sociale", "prona" dhe "lindjes" paraqiten në nenin 2 par 1 i KEDNJ, nenet. 2 dhe 26 të CRC, neni 2 paragrafi 2 i ICESCR, neni 2 paragrafi 1 i DKR, neni 12 i KEDNJ dhe Protokollin nr. 12 në KEDNJ; ndërsa CRC zëvendëson "lindjen" me "origjinë" dhe në KDPK dhe ESC mungon "Prona". Të gjitha dispozitat e traktateve ose traktateve të lartpërmendura kanë një klauzolë të hapur.

direktivat e BE-së⁴⁰) mund të provokojë shqetësime, siç ka qenë rasti në të kaluarën me një formulim të ngjashëm në projektligje të mëparshme. Veçanërisht, një listë e tillë e gjatë e diskriminimit mund të jetë "potencialisht vetë-shkatërrues për efektivitetin e [Ligjit]"⁴¹ dhe mund të përmyt sistemet ekzistuese gjyqësore dhe / ose administrative me raste dhe ankesa të dukshme jomeritore; kjo nga ana tjetër mund të dobësojë qëllimet e tjera pozitive të hartuesve dhe / ose propozuesve të projektligjit.⁴² Kështu, OSBE / ODIHR në Opinionin e vitit 2009 arriti në përfundimin se "lista e gjatë e përfshirë në nenin 3 shkon shumë më tej se kërkesat e Direktivave të BE-së" dhe rekomandoi "që ligji të miratojë një listë më të shkurtër të bazave të diskriminimit më të harmonizuara me Direktivat e BE-së për Barazinë dhe përcaktojnë bazat e diskriminimit në Nenin 5 të Projektligjit".⁴³ **Në veçanti rekomandohet të hiqet "përkatësia e një grupi të marginalizuar" pasi kjo është shumë e vështirë për t'u definuar. Përkufizimi në nenin 6 lë shumë për t'u interpretuar dhe grupet shoqërore të marginalizuara ose grupet etnike të diskriminuara mbulohen nga baza të tjera.** Një rekomandim i ngjashëm është bërë edhe më herët në Komentet e Krimeve të motivuara nga anshmëria.⁴⁴

29. Ndonëse është e vërtetë që direktivat përcaktojnë standardet minimale dhe se legjislacioni kombëtar nuk pengon miratimin e një liste më të gjatë të bazave të diskriminimit, **baza të tilla shtesë duhet të kufizohen duke bërë përshtatjet e nevojshme me veçoritë kombëtare dhe duke siguruar koherencë me kuadrin ekzistues kombëtar.**
30. Në të njëjtën kohë, shprehja "çdo bazë tjetër" e mban listën e bazave të diskriminimit të hapur për procesin e interpretimit dhe zbatimit të ligjit, ngjashëm me zgjerimin e listave përkatëse me praktikën gjyqësore të organeve ose gjykatave të themeluara sipas marrëveshjeve relevante ndërkombëtare.⁴⁵ **Frika nga interpretimi potencialisht kufizues ose arbitrarisht i nenit 4 të LPMD-së mund të zvogëlohet nëse praktikuesit juridik trajnohen se si të aplikojnë bazat ekzistuese të diskriminimit dhe më tutje të udhëzohen se si të identifikojnë të reja.** Në çdo rast dhe madje edhe nëse GJEDNJ në shumë raste ka theksuar se nuk është gjithmonë e mundur të hartohen ligjet në terma më të sakta, **rekomandohet të qartësohet termi "baza të tjera" për të shmangur rrezikun e interpretimeve potencialisht të kufizuara ose arbitrare.**
31. Për më tepër, lista e bazës diskriminuese duhet të kontrollohet për përputhshmëri me dispozitat e krimeve të urrejtjes në Kodin Penal aktual të ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë dhe amendamentet që janë në pritje për t'u miratuar nga parlamentet, në

⁴⁰ Op cit. Shënimi 32 (Direktiva 2000/78 / EK përcakton një kornizë për të luftuar diskriminimin në bazë të fesë apo besimit, paaftësisë, moshës ose orientimit seksual; baza diskriminimi në Direktivën 2000/43 / EK janë "racore ose origjina etnike"; dhe baza e diskriminimit në Direktivën 2004/113 / EK është "seksi").

⁴¹ Op. cit. fusnota 2, paragrafi 13 (dhjetor 2008 Komentet e OSBE / ODIHR).

⁴² Komisioni Venecian, Opinion mbi Projektligjin për mbrojtjen nga diskriminimi i ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë (19 dhjetor 2008), par 41, <[http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2008\)042-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2008)042-e)>..

⁴³ Op. cit. fusnota 2, paragrafi 19-20 (dhjetor 2009 Komentet e OSBE / ODIHR).

⁴⁴ Komentet e OSBE / ODIHR-it mbi projekt-amendamentet për disa dispozita të Kodit Penal të ish-Republikës Jugosllave të Maqedonisë lidhur me krimet e motivuara me anshmëri (14 prill 2016) par. 46.

⁴⁵ Me anë të interpretimit të saj dinamik dhe të qëllimshëm, GJEDNJ-ja ka konstatuar se ndalimi i diskriminimit të përcaktuar në nenin 14 të KEDNJ-së shtrihet në baza jo të renditura në të, të tilla si orientimi seksual, mosha, kombësia, lindja dhe prona (shih Lila Farkas, Simeon Petrovski, Doracaku për Trajnimin e Gjyqtarëve për Ligjin Kundër Diskriminimit, Misioni i OSBE-së në Shkup, 2012, faqe 13, <<http://www.osce.org/skopje/116787>>). Në Wagner dhe J.M.W.L. Kundër Luksemburgut (Kërkesa nr. 76240/01, aktgjykimi i GJEDNJ i 28 qershorit 2007), <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-81328>>, GJEDNJ-ja bëri të qartë se diskriminimi mund të shfaqet edhe në qoftë se trajtimi jo i favorshëm nuk mund të përfshihet në asnjë nga bazat e përcaktuara qartë të diskriminimit.

mënyrë që të shmanget situata që një vepër penale mos të mund të jetë një bazë diskriminimi.

2.4 Përkufizimet dhe Shpjegimet në LPMD

32. Përcaktimi i diskriminimit në nenin 5 të LPMD-së duket të jetë përgjithësisht në përputhje me standardet ndërkombëtare. Megjithatë, ai nuk i referohet efektit potencial diskriminues të një sjelljeje të caktuar,⁴⁶ e cila paraqitet në definicionet e tjera të ngjashme të diskriminimit që gjenden në normat dhe standardet përkatëse ndërkombëtare dhe evropiane.⁴⁷ **Ky lëshim duhet të përmirësohet duke shtuar në nenin 5 që edhe rregullat apo sjelljet që nuk kanë "qëllimin e parandalimit ose kufizimit të njohjes, gëzimit ose ushtrimit të të drejtave dhe lirive të çdo personi ose grupi në baza të barabarta me të tjerët" mund të përbëjnë diskriminim kur ato do të rezultojë në një parandalim apo kufizim të tillë.**

2.5 Fjalor i termave

33. Përzgjedhja e termave të përcaktuara në fjalor në nenin 6 të projektligjit është në përgjithësi relevante dhe përkufizimet janë në thelb adekuate, edhe pse disave iu duhet saktësim më i madh. Është mire që kjo dispozitë përfshin një përkufizim të "diskriminimit me asocim" dhe "diskriminimit me perceptim" pasi siç është cekur nga OSBE / ODIHR në të kaluarën, këto forma të diskriminimit nuk ishin adresuar fare në LPMD të vitit 2010.⁴⁸ LPMD-ja fokusohet në disa koncepte të përgjithshme, kushtet relevante për personat me aftësi të kufizuara dhe disa lloje të veçanta të diskriminimit, sidomos konceptet e prezantuara rishtazi, si "akomodimi adekuat" dhe "diskriminimi me asocim". Përveç ruajtjes së përkufizimeve të "diskriminimit të shumëfishtë" dhe "diskriminimit të përsëritur",⁴⁹ Neni 6 modifikon përkufizimet e "barazisë",⁵⁰ "personit",⁵¹ "diskriminimit të vazhdueshëm",⁵² "grupit të marginalizuar"⁵³ dhe "qëllimit të ligjshëm ose objektivisht të justifikuar".⁵⁴ **Përkufizimi fillestar negativ i nocionit të fundit si "një qëllim që nuk është në kundërshtim me Kushtetutën, ligjet dhe traktatet e ratifikuara" (neni 6 paragrafi 7 in initio) është mjaft i**

⁴⁶ Efekti është veçanërisht i rëndësishëm në rastet e diskriminimit të tërthortë (neni 7 paragrafi 2 i LPMD), sepse edhe pse është dispozitë neutrale në dukje, ose praktikë e bazuar në një terren diskriminim mund të çojë në një trajtim që shkel barazinë material të personave.

⁴⁷ Rëndësia e elementit "efekti" i përkufizimit mund të ilustruhet me nenin 1 të KNEFDR-it, i cili thotë se trajtimet që arrijnë diskriminimin racor kanë për qëllim të ndikojnë në zbutjen ose dëmtimin e njohjes, gëzimit apo ushtrimit ..., ndërsa neni 1 par. 1 (a) i Konventa e Diskriminimit të ILO-së (profesion dhe punësimi) i referohet vetëm efektit (duke mos përmendur "qëllimin") të zbutjes ose anulimit ose të dëmtimit të mundësive të barabarta ose trajtimit në punësim apo profesion.

⁴⁸ *Op. cit.* fusnota 2, par 26 (Shqyrtimi i OSBE / ODIHR në 2014).

⁴⁹ Shih gjithashtu nenin 6 paragrafi 10-11 i LPMD dhe nenin 12 të LPMD të vitit 2010.

⁵⁰ Neni 6 paragrafi 1 i LPMD-së i mungon fjalia e dytë e përkufizimit të përcaktuar në nenin 5 paragrafi 6 të ligjit të vitit 2010.

⁵¹ Neni 6 par 2 i LPMD-së modifikon përkufizimin e dhënë në nenin 5 par 9 të Ligjit të vitit 2010 duke përfshirë edhe personat fizikë dhe juridikë- të cilët kanë banuar ose kryer një biznes në Ish-Republikën Jugosllave të Maqedonisë, respektivisht.

⁵² Neni 6 paragrafi 12 i LPMD-së ndryshon përkufizimin e dhënë në pjesën përfundimtare të nenit 12 të Ligjit për vitin 2010 duke hequr fjalët "ose që me pasojat e tij veçanërisht e prekin seriozisht personin e diskriminuar".

⁵³ Neni 6 paragrafi 6 i LPMD-së ndryshon përkufizimin e nenit 5 paragrafi 11 i Ligjit të vitit 2010 duke hequr fjalët "ose janë të ekspozuar ndaj rritjes së rrezikut të viktimizimit të mëtejshëm".

⁵⁴ Neni 6 par 7 i LPMD modifikon përkufizimin e dhënë në nenin 5 par 11 të Ligjit të vitit 2010, duke përfshirë një "ligj" në listën e burimeve ligjore dhe "domosdoshmërinë" në mesin e kriterëve të zbatueshme (përveç kriterit të proporcionalitetit të dhënë në ligjin e vitit 2010)

pazakontë dhe duhet të sqarohet ose fshihet (duket sikur nënkuptohet pa u thënë se çdo veprim i paligjshëm nuk do të ishte i ligjshëm ose objektivisht i justifikuar).

34. Në të njëjtën kohë, hartuesit mund të marrin në konsideratë **përfshirjen e përkufizimeve shtesë në fjalor, si "gjuha",⁵⁵ "paragjykimi" etj. Për më tepër, përcaktimi i disa prej bazave të shumta të diskriminimit do të ishte e dobishme për të arritur një përcaktim më të saktë të fushëveprimit të përjashtimeve nga diskriminimi dhe masat afirmative.⁵⁶**

3. Format e diskriminimit

35. Pjesa II e LPMD-së liston format dhe llojet e diskriminimit në vijim: "diskriminimi i drejtpërdrejtë dhe i tërthortë" (neni 7), "thirrja, nxitja dhe udhëzimi për diskriminim" (neni 8), "ngacmimi" (neni 9) "viktimizimi" (neni 10), "segregimi" (neni 11) dhe "forma më të rënda të diskriminimit" (neni 12). Ndryshe nga ligji i vitit 2010, pjesa e dytë e LPMD-së përfshin një dispozitë për "ndarjen", por nuk përmban dispozita për "diskriminimin e personave me aftësi të kufizuara" ose "diskriminimin në ofrimin e qasjes në mallra dhe shërbime". Megjithatë, kjo mbulohet nga dispozitat e përgjithshme në ligj në nenin 4.

3.1. Diskriminimi i drejtpërdrejtë dhe i tërthortë

36. Neni 7 i LPMD thotë se "diskriminimi i drejtpërdrejtë ndodh kur një person ose grup personash trajtohet, është trajtuar ose do të trajtohet në mënyrë më pak të favorshme krahasuar me një person ose grup tjetër në një situatë të ngjashme ose të krahasueshme, në bazë diskriminuuese".¹ Ky përkufizim është përgjithësisht në përputhje me ligjin ndërkombëtar, gjë që është e mirëpritur.⁵⁷ **Në të njëjtën kohë, dispozita do të përmirësohej nëse do të përfshinte edhe mosveprimin e një personi zyrtar për të ndërmarrë veprime për të parandaluar diskriminimin ose për të mbrojtur dikë nga diskriminimi, siç debatohej përpara miratimit të ligjit të vitit 2010.**⁵⁸ Mund të nënkuptojë gjithashtu se ka shkelje të së drejtës të mosdiskriminimit kur nuk trajtohen ndryshe situata të cilat janë dukshëm të ndryshëm.⁵⁹
37. Neni 7 paragrafi 2 thekson që "diskriminimi i drejtpërdrejtë ndodh kur një person ose grup vihet në disavantazhë në krahasim me personat ose grupet e tjera të personave përmes dispozitave, kritereve ose praktikave në dukje neutrale, përveç kur ato rrjedhin

⁵⁵ Neni 2, paragrafi 2 i KDKPAK-së sqaron se "gjuha përfshin gjuhët e folura dhe gjuhën e shenjave dhe forma të tjera të gjuhëve të pafolura". Nëse "gjuhë" nuk mbulon një gjuhë që e flet një person me aftësi të kufizuara, organi administrativ ose gjykata mund të sjell një konkludim të paarsyeshme se një ankesë e personit të tillë për diskriminimin në bazë të gjuhës nuk meriton mbrojtje nën LPMD-në.

⁵⁶ Shih OSCE, *Udhëzues mbi Ndarjen e Diskriminimit*, 2014, faqe 11, <<http://www.osce.org/skopje/116789>>.

⁵⁷ Op. cit. fusnota 32 Neni 2, paragrafi 2 (a) e (Direktiva 2000/43 / EK); Neni 2, paragrafi 2 (a) (Direktiva 2000/78 / EK) dhe neni 2 nënparagrafi (a) (2004/113 / EK) (direktivat e BE-së i referohen vetëm "personit", përmend vetëm situatë "të krahasueshme" dhe iu mungon një krahasues) dhe GJEDNJ, Carson dhe të tjerët kundër Mbretëria e Bashkuar [GC] (Aplikimi nr. 42184/05, vendim i datës 16 mars 2010), par 61, <<http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-97704>>. Formulimi i GJEDNJ përfshin "dallimin në trajtimin e personave në situata analoge, ose ngjashëm të ngjashme", që është "bazuar në një karakteristikë identifikuese".

⁵⁸ Op. cit. fusnota 26, faqe 7 (2010 IFSHHM Komentet për Projektligjin për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi).

⁵⁹ GEDNJ, *Cassar kundër Maltës* (aplikimi 50570/13), aktgjykimi i 30 janarit 2018, par 77

nga një qëllim legjitim dhe mjetet për arritjen e një qëllimi të tillë janë proporcionale, gjegjësisht ato janë të përshtatshme dhe të nevojshme". Përkufizimi i diskriminimit të tërthortë në LPMD është në përgjithësi në përputhje me ligjin ndërkombëtar (duke përfshirë legjislacionin e BE-së⁶⁰) dhe jurisprudencën,⁶¹ dhe duket të jetë më gjithëpërfshirës sesa përkufizimi aktual në ligjin e vitit 2010.

3.2. Thirrja, nxitja dhe udhëzimi për diskriminim

38. Neni 8 i LPMD përcakton thirrjen, nxitjen dhe udhëzimin për diskriminim si "çdo aktivitet përmes të cilit diskriminimi kërkohet, stimulohet, udhëzohet ose nxitet drejtpërdrejt ose tërthorazi në çdo bazë të diskriminimit". Lloji i fundit i diskriminimit pasqyron formulimin e nenit 2 par 1 të Direktivës së BE-së për Barazinë Racore, e cila thotë: "Të udhëzuarit për të diskriminuar personat me origjinë racore ose etnike do të konsiderohet diskriminim sipas kuptimit të paragrafi 1". Do të ishte e dobishme të sqarohet dhe të bëhet dallimi ndërmjet veprimeve të renditura në Nenin 8, në veçanti nëse dhe në cilat raste ato duhet të çojnë në aktet e diskriminimit. Kuptohet, thirrja për kryerjen e akteve diskriminuese mund të nënkuptojë një shkallë të publicitetit dhe udhëzimi për të diskriminuar mund të kërkojë një formë të marrëdhënieve hierarkike midis udhëzuesit dhe palës së udhëzuar. Termi "i nxitur", nga ana tjetër, është mjaft i përgjithshëm dhe do të përfitonte shumë nga një përkufizim i mëtejshëm, për të shmangur interpretimin potencialisht arbitrar të ligjit. Neni 8 gjithashtu duket se shkon më tej se neni 20 i KNDCP-së, i cili thekson se "avokimi i urrejtjes kombëtare, racore ose fetare që përbën nxitje për diskriminim, armiqësi apo dhunë do të ndalohet me ligj". Kjo kërkon elemente që të përbëjnë diskriminim: avokim dhe një thirrje për të diskriminuar. Neni 8 i LPMD-së është më pak specifik. **Për arsytet e mësipërme, të gjitha veprimet e renditura në Nenin 8 duhet të qartësohen, ose në të njëjtin nen ose në fjalorin në Nenin 6.**
39. Në përgjithësi, Neni 8 ilustron një qasje vendimtare për luftimin e diskriminimit. Në të njëjtën kohë, aktivitetet e listuara në to me implikim përfshijnë të drejtën për të shprehur mendime dhe ide. Neni 8 duhet të përfshijë gjithashtu kritere për zgjidhjen e konfliktit ndërmjet të drejtës për lirinë e shprehjes dhe të drejtës për të mos diskriminuar. Duhet të merret parasysh ligji i gjerë gjyqësor i GJEDNJ në lidhje me nenin 10 të KEDNJ-së për lirinë e shprehjes dhe standardet e përcaktuara aty lidhur me fjalimin potencial diskriminues. Në veçanti, ligji dhe interpretimi i tij duhet të jenë të qarta se fjala ofenduese dhe tronditëse nuk është e paligjshme,⁶² ndërkohë që një nxitje e qartë për të diskriminuar nuk është e lejueshme.⁶³ **Shpesh, ekziston një vijë e hollë midis përkufizimeve të dy koncepteve; megjithatë, ajo duhet të trajtohet qoftë në ligj ose në një shënim shpjegues.**

⁶⁰ *Op. cit.* fusnota 32 Neni 2, paragrafi 2 (b) (Direktiva 2000/43 / EK) dhe Neni 2 (2) (b) (Direktiva 2000/78 / EK).

⁶¹ GJEDNJ D.H. dhe të tjerët kundër Republikës Çeke [GC] (Aplikimi nr. 52375/00, aktgjykimi i datës 07 nëntor 2007), paragrafët 193- 194

⁶² GJEDNJ, *Handyside kundër Mbretërisë së Bashkuar* nr. 5493/72, aktgjykimi i datës 7 dhjetor 1976), par 49, <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57499>>, ku thuhet: Liria e shprehjes është e zbatueshme jo vetëm për 'informacione' ose 'ide' që janë marrë në mënyrë të favorshme ose që konsiderohen si të padëmshme apo si çështje indiference, por edhe për ato që fyejnë, tronditin ose shqetësojnë shtetin ose ndonjë pjesë të popullsisë

⁶³ GJEDNJ, *Pavel Ivanov kundër Rusisë* (Aplikimi nr 35222/04, vendim i datës 20 shkurt 2007), par 1, <<http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79619>>, ku theksohet se "një sulm i tillë i forte mbi një grup etnik është i drejtuar kundër vlerave themelore të Konventës, veçanërisht tolerancës, paqes sociale dhe mosdiskriminimit. Si rrjedhojë, për shkak të nenit 17 (ndalimi i abuzimit të të drejtave) të Konventës, aplikuesi nuk mund të përfitojë nga mbrojtja e ofruar nga neni 10 (liria e shprehjes) të Konventës "

3.3. Ngacmimi

40. Neni 9 përcakton ngacmimin si një trajtim të padëshiruar të një personi ose një grupi personash në baza diskriminimi, qëllimi apo efekti i të cilit është të shkelë dinjitetin e një personi ose të krijojë një mjedis, qasje ose praktikë kërcënuese, armiqësore, poshtëruese ose ofenduese (Neni 9, paragrafi 1). Mirëpritet fakti që LPMD-ja avancoi standardin e mbrojtjes duke përfshirë dy pasojat (qëllimin e synuar ose pasojat) të trajtimit të padëshiruar. Dispozita e mësipërme është kryesisht në përputhje me standardet relevante ndërkombëtare,⁶⁴ përveç përkthimit jo të saktë të fjalës angleze "ngacmim" në maqedonisht kuptimi i të cilës është më e lidhur me disa nga efektet e një trajtimi të tillë të paligjshëm dhe jo me natyrën e tij.⁶⁵
41. Ngacmimi seksual nënkupton çdo lloj sjelljeje të padëshiruar verbale, jo verbale ose fizike të natyrës seksuale që ka për qëllim ose efekt të shkeljes së dinjitetit ose krijimit të një mjedisi, qasjeje apo praktikimi kërcënues, armiqësor, poshtërues ose fyes (neni 9 par 2). Kjo është në përputhje me ligjin relevant të BE-së⁶⁶ dhe përkufizimin e ngacmimeve seksuale të parashikuara në nenin 40 të Konventës së Stambollit për parandalimin dhe luftimin e dhunës kundër grave dhe dhunës në familje, e cila është nënshkruar por jo e ratifikuar nga ish Republika Jugosllave e Maqedonisë.⁶⁷
42. Mund të jetë e vështirë të përcaktohet "natyra seksuale", pasi perceptimet mund të ndryshojnë me kalimin e kohës. **Megjithatë, meqë disa burime ndërkombëtare definojnë "natyrën seksuale" ashtu si LPMD, ajo duhet të mbetet ashtu siç është.**

3.4. Viktimizimi

43. Viktimizimi përcaktohet në nenin 10 si gjë që "bartë pasoja të pafavorshme nga ana e një personi që ka ndërmarrë veprime për t'u mbrojtur nga diskriminimi, ose që ka raportuar diskriminim, ka filluar procedurat për mbrojtje nga diskriminimi, ka dëshmuar gjatë këtyre procedurave ose ka marrë pjesë ndryshe në procedurën për mbrojtje kundër diskriminimit". Kjo dispozitë nuk është plotësisht në përputhje me dispozitat me emër të njëjtë të Direktivave të BE-së, duke i detyruar Shtetet Anëtare të "futën në sistemet e tyre ligjore kombëtare masa të nevojshme për të mbrojtur individët nga çdo trajtim i kundërt ose pasoja të pafavorshme si reagim ndaj një ankese ose çdo procedure tjetër [ligjore] që ka për qëllim zbatimin e respektimit të parimit të trajtimit të barabartë".⁶⁸
44. Ndërsa përfshirja e formulimit "ose ndryshe" kërkon të mbrojë shtrirjen më të gjerë të personave kundër viktimizimit, gjë që është e mirëpritur, Neni 10 nuk i referohet "trajtimit të keq", siç bëhet në nenin 10 të Ligjit për 2010. **Ky dallim është i rëndësishëm pasi njerëzit nuk duhet të mbrohen vetëm nga pasojat negative, por**

⁶⁴ Op. cit. 32 Neni 2.3 (Direktiva 2000/43 / EK).

⁶⁵ Në ligjin e vitit 2010 dhe në LPMD "harassment" (ngacmim) përkthehet si (voznemiruvanje), e cila gjithashtu ka një kuptim të "shqetësimit" të dikujt (Zoze Murgoski, Fjalori anglisht maqedonisht: botim i katërt i pashkurtuar, i rishikuar dhe i zgjeruar, 2008, faqe 361); në vend të përdorimit të fjalës (maltretiranjë), i cili pasqyron më mirë përkufizimin e "ngacmimit" si një "presion agresiv dhe i frikshëm" (shih "Ngacmimi në <<https://en.oxforddictionaries.com/definition/harassment>>). Prof. Murgoski (.. Op Cit Supra, faqe 591) bën dallimin në mes të dy kuptimeve të "ngacmimit: 1) keqtrajtimi (p.sh. ngacmuar nga policia ose autoritet tjetër publik apo kryerësit tjerë të krimit ose kundërvajtje) - kjo do të thotë është më afër lidhur me ligjin ndërkombëtar përkatës kundër diskriminimit) dhe 2) shqetësim (p.sh. "ngacmuar nga dyshimet" ose nga humbja e detyruar e qetësisë).

⁶⁶ Direktiva 2002/73 / EK (Zbatimi i parimit të trajtimit të barabartë për burrat dhe gratë për sa i përket aksesit në punësim, trajnimin profesional dhe promovimin, si dhe kushtet e punës, neni 2 par 2.

⁶⁷ Op. cit. [fushnota 21](#)

⁶⁸ Op. cit. Neni 9 (Direktiva 2000/43 / EK) Neni 11 (Direktiva 2000/78 / EK) dhe Neni 10.

edhe nga trajtimi i keq, i cili është një veprim i qëllimshëm që ka një efekt negativ, nëse jo edhe më të keq, mbi personat e tillë. Rekomandohet të shtohet tekst për të pasqyruar këtë në nenin 10 të LPMD.

45. **Rekomandohet gjithashtu të shqyrtohen rekomandimet e Komitetit për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore (KDESK), duke theksuar se ekzistojnë disa mangësi në ligj, veçanërisht në lidhje me përkufizimin e diskriminimit, bazat e diskriminimit, barrën e provës dhe përdorimin e statistikave për të provuar ekzistencën e diskriminimit të tërthortë**⁶⁹.

3.5. *Format më të rënda të diskriminimit*

46. Sipas nenit 12 të LPMD-së, diskriminimi konsiderohet si më i rëndë nëse është i shumëfishtë (i kryer kundër një personi ose grupi në më shumë se një bazë diskriminuese), përsëritet (i kryer shumë herë kundër një personi ose një grupi në çfarëdo baze diskriminimi), ose i vazhdueshëm (kryhet për një periudhë më të gjatë kohore kundër një personi ose një grupi në baza diskriminimi, një ose më shumë).
47. Format e tilla të rënduara të diskriminimit trajtohen me masa të ndëshkimit të veçanta në nenin 43 të LPMD-së, i cili përcakton shuma më të larta gjobash për shkeljet e nenit 12 (shih gjithashtu paragrafët 92-94 *infra*). **Sidoqoftë, rekomandohet që të ofrohen më shumë udhëzime në lidhje me politikat e ndëshkimit duke deklaruar qartë në LPMD parimin e përgjithshëm të paraqitur në standardin e BE-së se "dënimet [...] do të jenë efektive, proporcionale dhe bindëse"** (shih gjithashtu par 93 *infra*).⁷⁰

4. **Masat që nuk konsiderohen të përbëjnë diskriminimin**

48. Pjesa III e LPMD përbëhet nga nenet 13 dhe 14, të cilat herë pas here përdorin terminologji të ngjashme kur përshkruajnë përjashtime nga diskriminimi, duke përfshirë: (1) "masat dhe aktivitetet e ndërmarra [...] derisa barazia e personave ose grupit të personave të arrihet në mënyrë që të eliminohen ose reduktohen pabarazitë aktuale "(neni 13 paragrafi 1); dhe (2) "masa afirmative", të përcaktuara, ndër të tjera, si aktivitete që synojnë [...] zvogëlimin ose eliminimin e pabarazisë aktuale që ndodh si rezultat i diskriminimit të mëparshëm" (neni 14). **Meqenëse këto dispozita janë të lidhura ngushtë dhe mbase përshkruajnë masat e njëjta, ndoshta do të kishte kuptim ato të bashkohen në një nen për masat dhe aktivitetet, të cilat mund të përfshinin edhe masa afirmative. Për më tepër, mund të jetë e këshillueshme të quhet "masa ose veprime që nuk konsiderohen si diskriminim" pasi që ato nuk konsiderohen diskriminim sipas LPMD. Për qartësi në këto Komente përdoret termi që përdoret në LPMD.**

⁶⁹ Komiteti për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe të Drejtat Kulturore (KNDESK), Konkluzione përmbyllëse mbi raportin e dytë dhe të katërt të kombinuar të ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë (2016), E / C.12 / MKD / CO / 2-4, Paragrafët 19- 20,

⁷⁰ http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E/C.12/MKD/CO/2-4&Lang=En
Op. cit. fusnota 31 Neni 15; (Direktiva 2000/43 / EK), Neni 17 (Direktiva 2000/78 / EK); dhe Neni 14 (Direktiva 2004/113 / EK).

4.1. Përrjashtime nga diskriminimi

49. Neni 13 i LPMD-së fokusohet në "përrjashtime të përrgjithshme ndaj diskriminimit". Janë parashikuar tri përrjashtime të mundshme: (1) rastet kur vetëm shtetasit e ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë gëzojnë të drejta të caktuara, (2) kërkesa të arsyeshme që nevojiten për ushtrimin e profesioneve të caktuara dhe (3) referimi ndaj përrjashtimeve në ligje të tjera, duke përrfshirë Kushtetutën e shtetit. Vërehet se ndërsa titulli i Nenit 13 është mjaft i gjerë, dispozita përrmend përrjashtime mjaft konkrete. **Pra mund të jetë më e saktë që dispozita thjesht të quhet "Masat që nuk konsiderohen diskriminuese" ose diçka e ngjashme.** Për më tepër, nuk është e qartë nëse tri përrjashtimet nga diskriminimi të renditura në paragrafin 2 të nenit 13 duhet t'i nënshtrohen "testit të domosdoshmërisë" të përrcaktuar në paragrafin e parë (i cili thotë se mjetet e përrdorura duhet të jenë të përrshtatshme dhe të nevojshme); **një përrgjigje afirmative për këtë dilemë, megjithatë, mund të nxirret nëpërrmjet një interpretimi sistematik të dy dispozitave (me analogji dhe *mutatis mutandis*⁷¹). Për hir të qartësisë, kusht i tillë duhet të shtohet edhe në par 2 (me përrjashtim të nenit 13 par 2 (2)) (shih *infra* par 53).**
50. Neni 13 par 1 thekson që "masat dhe veprimet e ndërmarra nga organet shtetërore, organet e vetëqeverisjes lokale, organet dhe organizatat e tjera që ushtrojnë autoritet publik, institucionet publike ose çdo person fizik ose juridik, nuk do të konsiderohen diskriminim derisa të arrihet barazia e personave ose një grupi personash, për të eliminuar ose zvogëlluar pabarazitë aktuale, nëse një diferencim i tillë është i justifikuar dhe mjetet e përrdorura për arritjen e qëllimit të tillë janë proporcionale, përrkatësisht të përrshtatshme dhe të domosdoshme." **Kjo dispozitë është kryesisht e njëjtë me përrcaktimet në direktivat e BE-së, KNEFDR dhe KEDNG,⁷² të cilat, megjithatë, përrdorin shprehjen "për të parandaluar dhe kompensuar disavantazhet e lidhura me baza [të diskriminimit]", por ndryshimi semantik është i vogël dhe nuk ka nevojë të ndryshohet për t'u harmonizuar.**
51. Përrjashtimi i parë specifik nga diskriminimi i përrcaktuar në nenin 13 par 2 është trajtimi i ndryshëm i personave që nuk janë shtetas të ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë lidhur me të drejtat që rrjedhin drejtpërrsëdrejti nga shtetësia (nënparagrafi 1). Kjo është në thelb në përrputhje me *acquis*-të e BE-së dhe detyrimet ndërrkombëtare.⁷³
52. Përrjashtimi i dytë nga diskriminimi (neni 13 paragrafi 2 (2)) është se "trajtimi i ndryshëm i individëve bazuar në karakteristika të caktuara të mbrojtura që rrjedhin nga natyra e profesionit ose veprimtarisë së tyre, ose nga kushtet në të cilat kryhet ky profesion, që është një kërkesë e profesionit, dhe ku qëllimi është legjitim dhe kërkesa nuk e tejkalon nivelin e kërkuar për realizimin e tij". **Kjo në parim është një provë e domosdoshme dhe nuk ka nevojë të përrsërritet këtu nëse merret parasysh**

⁷¹ Op. cit. fusnota 62 para 48. Testi i domosdoshmërisë është përrcaktuar nga GJEDNJ dhe çdo përrjashtim nga një rregull duhet të jetë në proporcion me qëllimin legjitim të ndjekur;

⁷² Op. cit fusnota 32 Neni 5 (Direktiva 2000/78 / EK); Neni 7 (Direktiva 2000/43 / EK); neni 6 (Direktiva 2004/113 / EK), (Të gjitha shkrimet janë titulluar "veprim pozitiv"), KNEFDR neni 1 paragrafi 4, KEDNG neni 4 paragrafi 1, dhe Rekomandimi i Përrgjithshëm 32 i Komitetit të CERD-it (Kuptimi dhe fushëveprimi i masave të veçanta në Konventën Ndërrkombëtare për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit Racor).

⁷³ KEDNJ, neni 16, i cili i referohet nenit 14 (mosdiskriminimi). Gjithashtu relevante: KNDCP neni 25, dhe Op. paragrafi 30, recital 13 (Direktiva 2000/78 / EK); dhe paragrafi 12 (Direktiva 2000/43 / EK) KNDCP neni 25, dhe Op. paragrafi 30, recital 13 (Direktiva 2000/78 / EK); dhe paragrafi 12 (Direktiva 2000/43 / EK) ,.

rekomandimi i mësipërm në par 50. Kjo konsiderohet të jetë në përputhje me *acquis* të BE-së.⁷⁴

53. Referimi ndaj përjashtimeve "në bazë të dispozitave të parashikuara në Kushtetutë dhe ligje të tjera" në paragrafin e tretë të nenit 13 par 2 është mjaft i përgjithshëm dhe nuk parashihen kritere të tjera (p.sh. të ndjekin testin tre-pjesësh) për të parandaluar interpretimin arbitrar. Kjo gjithashtu lë derën e hapur për të futur diskriminimin në ligjet e tjera që minojnë LPMD-në. **Për të korrigjuar këtë, do të ishte e këshillueshme që kjo dispozitë të bëhet më specifike, që ta bëjë të qartë se cilave lloje të dispozitave kushtetuese dhe të tjera ligjore iu referohet, dhe duke siguruar që këto dispozita të jenë në përputhje me standardet ndërkombëtare kundër diskriminimit.**

4.2. Masa afirmative

54. Sipas nenit 14 par 4 të LPMD, masat afirmative janë "çdo aktivitet i autoriteteve publike kompetente që synojnë parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi, ose uljen ose eliminimin e pabarazisë që ndodh si rezultat i diskriminimit të mëparshëm", të aplikohen vetëm deri në arritjen e barazisë *de facto* të personave ose grupeve në një zonë të caktuar (neni 14 paragrafi 4). **Neni 13 par 1 gjithashtu përfshin masa afirmative dhe duhet të konsiderohet bashkimi i kësaj në nenin 14 për arsye kontekstuale.**
55. Masat e ngjashme janë të përcaktuara në dokumentet ndërkombëtare, p.sh. KEDNG dhe direktivat e EC-së⁷⁵. Vëmendja e veçantë për masat që synojnë adresimin e pabarazisë midis grave (që janë pjesë e grupeve tradicionalisht të pafavorizuara, përfshirë edhe në kontekstin e punësimit / punës) dhe burrave ilustron me masat e punësimit preferencial të grave mbi burrat me të njëjtat kualifikime dhe aftësi, të miratuara nga ana e Gjykatës Evropiane të Drejtësisë.⁷⁶

5. Komisioni për mbrojtjen nga diskriminimi

56. Vlen të theksohet se organe të ndryshme të monitorimit të të drejtave të njeriut të OKB-së kanë ngritur disa shqetësime në lidhje me mungesën e pavarësisë dhe efektivitetit të Komisionit ekzistues për Parandalimin dhe Mbrojtjen nga Diskriminimi të krijuar sipas Ligjit të vitit 2010.⁷⁷

⁷⁴ Op. cit. fusnota 32 Neni 4.1 (Direktiva 2000/78 / EK) dhe neni 4 (Direktiva 2000/43 / EK) i referohen "aktiviteteve okupuese" dhe "konteksti" (ndërkohë që neni 13.3 (2) të LPMD përdor frazat "Profesioni dhe aktiviteti "dhe" kushtet ") dhe i referohet "objektit legjitim dhe kërkesës proporcionale ").

⁷⁵ Neni 4.1 KEDNG (masa të veçanta për arritjen e barazisë midis burrave dhe grave), op. cit. Shënimi 32 Recital 26 (Direktiva 2000/78 / EK dhe recital 17 (Direktiva 2000/43 / EK) i referohen parandalimit ose kompensimit për disavantazhet e pësuar nga një grup personash të një feje të caktuar apo besimit, paaftësisë, moshës ose orientimit seksual. Në nenin 7 ("veprim pozitiv") i (Direktiva 2000/78 / EK) dhe nenin 5 ("veprim pozitiv", Direktiva 2000/43 / EK) thuhet se "me synimin për të siguruar barazi të plotë në praktikë, parimi i trajtimit të barabartë nuk do të pengojë asnjë shtet anëtar të mbajë ose të miratojë masa specifike për të parandaluar ose kompensuar mangësitë që lidhen me ndonjë nga këto arsye. "

⁷⁶ Gjykata Evropiane e Drejtësisë, Helmut Marschall kundër. Toka Nordrhein-Westfalen, Nr. C-409/95, 11 nëntor 1997 <<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?language=en&jur=C,T,F&num=C-409/95&td=ALL>>.

⁷⁷ Komiteti për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe të Drejtat Kulturore (KNDESK), Konkluzione përmbyllëse mbi raportin e dytë dhe të katërt të kombinuar të ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë (2016), E / C.12 / MKD / CO / 2-4, Paragrafët 19-20, <http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=E/C.12/MKD/CO/2-4&Lang=En

57. Në Pjesën IV e LPMD-së që përshkruan mandatin dhe procedurat e emërimit të Komisionit për Mbrojtjen nga Diskriminimi, nuk përmendet parandalimi. Përderisa KNDQP dhe KEDNJ nuk përmendin në mënyrë specifike krijimin e organeve të barazisë ose të anti-diskriminimit, që kërkohen sipas Direktivës së BE-së për Barazinë racore. Kushti minimal për organet e tilla, siç përcaktohet në nenin 13 të Direktivës, është që të ketë një ose më shumë organe, të cilat duhet të sigurojnë ndihmë të pavarur për viktimat e diskriminimit në ndjekjen e ankesave të tyre për diskriminim, kryerjen e anketimeve të pavarura në lidhje me diskriminimin dhe publikimin e raporteve të pavarura dhe rekomandimeve për çdo çështje që ka të bëjë me një diskriminim të tillë. Nevoja për pavarësinë e një organi të tillë është përcaktuar edhe në Rekomandimin e Përgjithshëm të Politikave Nr. 7 të Komisionit Evropian kundër Racizmit dhe Intolerancës (në tekstin e mëtejme "KERI") të Këshillit të Evropës, siç janë disa nga detyrat e tij, për të filluar dhe për të marrë pjesë në procedurat gjyqësore dhe për të monitoruar legjislacionin.⁷⁸ Në lidhje me këtë, Parimet e Parisit⁷⁹ të OKB-së në lidhje me institucionet kombëtare të drejtave të njeriut (në tekstin e mëtejme Parimet e Parisit), dhe Vëzhgimet e Përgjithshme të Aleancës Globale të Institucionit Kombëtar të Drejtave të Njeriut (në vijim "Vëzhgimet e Përgjithshme të AGIKDNJ") që shërbejnë si mjet interpretues i Parimeve të Parisit,⁸⁰ duke mos adresuar organet kundër diskriminimit në vetvete, mund të shërbejnë si udhëzime të dobishme për të siguruar pavarësinë dhe efektivitetin e Komisionit për Mbrojtjen nga Diskriminimi.
58. **OSBE / ODIHR-i rekomandon që "Parandalimi" të përfshihet në titullin e Komisionit për të qenë në përputhje me emrin e vetë LPMD-së.**

5.1. Statusi, financimi, zgjedhja dhe shkarkimi i anëtarëve të komisionit

59. Në LPMD, Komisioni për Mbrojtjen nga Diskriminimi është përcaktuar në pjesën IV, si një organ autonom dhe i pavarur (neni 15). Anëtarët e saj do të zgjidhen dhe shkarkohen nga Parlamenti (nenet 17 par 1 dhe 21 par 1). Kjo nuk është problematike, për sa kohë që kriteret e emërimit janë të hapura dhe lejojnë pluralizmin brenda trupit (siç parasheh edhe neni 17 paragrafi 5). LPMD e parasheh këtë përmes një procesi të hapur të aplikimit, me një komision parlamentar përzgjedhës që paraqet një parazgjedhje të parë të kandidatëve në Kuvend pas dëgjimit publik. **Ndërsa qasja e përgjithshme e marrë nga LPMD është e mirëpritur, do të ishte mirë që në dispozitën përkatëse të shpjegohet se si përzgjidhen dhe emërohen anëtarët e komisionit të përmendur në nenin 19 par 3. Një komision i tillë i përzgjedhjes duhet të reflektojë idealisht të gjitha partitë në Parlament, dhe të sigurojë përfaqësimin e duhur gjinor dhe të pakicave.** Siç rekomandohet në Vëzhgimet e Përgjithshme të AGIKDNJ, procesi i shqyrtimit, seleksionimit dhe emërimit parlamentar duhet të përfshijë konsultime të hapura dhe të drejta me OJQ-të dhe shoqërinë civile, me qëllim të promovimit të

Shih edhe CERD, Konkluzione përmbyllëse mbi raportin e tetë dhe të dhjetë të kombinuar të ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë (2015), CERD / C / MKD / CO / 8-10, <http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CERD/C/MKD/CO/8-10&Lang=En>, par njëmbëdhjetë

⁷⁸ *Op. cit. fusnota 14*

⁷⁹ Vëzhgimet e fundit të përgjithshme të rishikuara të Nën-Komisionit për Akreditim, të miratuar nga Zyra e GANHRI (në tekstin e mëtejme "Vërejtjet e përgjithshme të GANHRI") në takimin e tij në Gjenevë më 6 mars 2017, janë në dispozicion në <<https://nhri.ohchr.org/EN/AboutUs/GANHRIAccreditation/General%20Observations%201/Forms/Default%20View.aspx>>.

⁸⁰ Komisioni i OKB-së për të Drejtat e Njeriut, *Parimet në lidhje me statusin dhe funksionimin e institucioneve kombëtare për mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut*, Rezolutën 1992/54 (mars 1992), Rezoluta e Asamblesë së Përgjithshme A.RES / 48/134 të 20 dhjetorit 1993

transparencës, pluralizmit dhe besimit të publikut në kandidatët e suksesshëm dhe përfundimisht Komisionit.⁸¹ **Hartuesit e ligjit duhet të marrin parasysh mundësinë e plotësimit të LPMD-së në përputhje me rrethanat.**

60. Gjithashtu, procedurat e emërimit nuk janë të qarta në lidhje me atë nëse anëtarët e Komisionit duhet të zgjidhen me shumicë të thjeshtë ose të kualifikuar. Kjo e fundit sigurisht do të sigurojë pavarësi më të madhe, pasi nuk do të ishte e lehtë për partitë e shumicës që të ndikojnë në përbërjen e Komisionit. Megjithatë, kjo mund të bjerë në kundërshtim me nenin 69 të Kushtetutës së ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë. **Rekomandohet që të përfshihen më shumë informata për procedurat përkatëse brenda tekstit të nenit 19, duke pasur parasysh se procedurat duhet të jenë të tilla që të sigurojnë pavarësinë dhe paanshmërinë e trupit dhe të anëtarëve të tij, si dhe përfaqësimin e larmishëm dhe pluralist.**
61. Kushtet që duhet t'i plotësojnë kandidatët janë dhëna në nenin 18 dhe përfshijnë, krahas shtetësisë dhe përvojës përkatëse të punës, kushti i të pasurit "240 kredi sipas EKTS ose VII / 1 shkallës së arsimimit" (4 vjet studime të nivelit universitar). Ky kusht i një niveli të caktuar arsimor/akademik mund të përjashtojë njerëzit me arsimim më të ulët formal, por me përvojë shumë relevante profesionale. Meqenëse diskriminimi mund të ndodh në më shumë fusha, **është mirë që arsimi nuk kufizohet vetëm në fusha specifike. Megjithatë, rekomandohet që pesha më e madhe t'i vihet përvojës përkatëse profesionale në punën kundër diskriminimit si kriter për emërim së bashku me përvojën e gjatë, sesa arsimin formal. Kjo është me rëndësi, me qëllim që të mos përjashtohen personat me eksperiencë shumë relevante që nuk kanë arsim formal.**
62. Profesionalizimi i Komisionit (në krahasim me anëtarësimin me kohë të pjesshme që ekziston aktualisht sipas Ligjit 2010) është një parakusht i vërtetë për të siguruar punën e qëndrueshme dhe efikase të Komisionit. Së bashku me garancinë që anëtarët e saj të rregullt nuk duhet të mbajnë ndonjë funksion tjetër publik, funksione politike ose vende pune (neni 20 paragrafi 1), është gjithashtu një mënyrë e mirë për të garantuar pavarësinë e Komisionit. Megjithëse financohet nga buxheti i shtetit (neni 16 paragrafi 1), Komisioni ka të drejtë të paraqesë propozim për mjetet që i nevojiten, dhe t'i përdorë, shpërndajë dhe caktojë mjetet e tilla në mënyrë të pavarur (Neni 16, paragrafët 2 dhe 3), gjë që lejon pavarësi të caktuar financiare. **Duhet të sigurohet që financimi të bëhet në mënyrë transparente dhe të jetë në një linjë buxhetore të ndarë.**⁸²
63. Në mendimet e mëparshme mbi legjislacionin që rregullon IKDNJ-të, OSBE / ODIHR-i ka deklaruar se "financimi i një IKDNJ-je duhet të jetë i sigurt, që do të thotë se nuk duhet të ndryshohet në mënyrë arbitrare për periudhën për të cilën është miratuar. Përveç kësaj, në qoftë se shkurtimet buxhetore janë të pashmangshme, ato nuk duhet të synojnë IKNDJ-të në mënyrë joproporcionale."⁸³ "Një pako e përgatitur nga UNDP dhe ZKLDNJ përfshin një listë kontrolli, të cilat mund të përdoren për të siguruar vendosjen e një buxheti të përshtatshëm dhe një autonomie të mjaftueshme financiare që lejon përmbushjen e mandatit në mënyrën e duhur."⁸⁴ **Përveç kësaj, mund të futen dispozita ligjore kundër shkurtimeve të panevojshme buxhetore, duke përfshirë, por pa u**

⁸¹ Op. cit. fusnota 80, Arsyetimi për GANHRI Vëzhgimi i Përgjithshëm 1.8.

⁸² Op. cit. fusnota 80, Arsyetimi për GANHRI Vëzhgimi i Përgjithshëm 1. dhe OSBE / ODIHR, Opinioni në ligjin për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Avokatin e Popullit të Bullgarisë= (29 mars 2017), par 31 <http://legislationline.org/topics/topic/82>

⁸³ Shih p.sh. OSBE / ODIHR, Opinioni në ligjin për ndryshimin dhe plotësimin e Ligjit për Avokatin e Popullit të Bullgarisë (29 mars 2017), par 33 <http://legislationline.org/topics/topic/82>

⁸⁴ UNDP-OHCHR, Mjet për bashkëpunim me institucionet kombëtare të të drejtave të Njeriut (dhjetor 2010), faqe 254, <<http://www.ohchr.org/Documents/Countries/NHRI/1950-UNDP-UHCHR-Toolkit-LR.pdf>>.

- kufizuar në parimin, se çdo reduktim i buxhetit të Komisionit nuk duhet të tejkalohet përqindjen e zvogëlimit të buxheteve të Kuvendit ose të Qeverisë në vitin paraprak.**⁸⁵
64. Dispozita që lejon financimin alternativ "nga burime të tjera" (Neni 16 par 5) është një mjet i rëndësishëm për të siguruar pavarësinë financiare për një organ të pavarur siç është ky Komision. Për më tepër udhëzime, lexoni Udhëzimet për lirinë e shoqërimit.⁸⁶
65. Mandati pesëvjeçar i anëtarëve të Komisionit (neni 17 par 2) është më i gjatë se mandati i zakonshëm katërvjeçar i funksionarëve të tjerë, duke përfshirë atë të deputetëve. Një mandat i tillë, mund të jetë i dobishëm për Komisionin pas një ndryshimi të pushtetit në zgjedhje nacionale, për të parandaluar, të paktën pjesërisht, shkarkimet e motivuara politikisht. **Arsyeja për emërimin me mandat më të shkurtër të disa anëtarëve (neni 17 par 3) është i paqartë për OSBE / ODIHR dhe duhet të arsyetohet. Duhet gjithashtu të përcaktohet roli i kryetarit të përmendur në nenin 17 paragrafi 4.**
66. Dispozita që përcakton që "Anëtarët e Komisionit duhet të pasqyrojnë përbërjen e shoqërisë në tërësi" (neni 17 paragrafi 5) i kujton Parimet e Parisit të OKB-së, sipas të cilave përbërja dhe emërimi i anëtarëve të institucionit kombëtar të të drejtave të njeriut të "bëhen në një procedurë që ofron garancitë e nevojshme për të siguruar përfaqësimin pluralist të forcave shoqërore (të shoqërisë civile) të përfshira në mbrojtjen dhe promovimin e të drejtave të njeriut, veçanërisht nga kompetencat që do të mundësojnë krijimin e bashkëpunimit efektiv me ose nëpërmjet prezencës së: (a) Organizatave joqeveritare përgjegjëse për të drejtat e njeriut dhe përpjekjet për të luftuar diskriminimin racor [...]"⁸⁷ Përpjekjet ligjvënëse për të siguruar diversitetin etnik, gjinor dhe të gjithanshëm të shoqërisë brenda anëtarësisë së Komisionit forcohen më tej nga dispozita kushtetuese "përfaqësimit adekuat i personave që u përkasin të gjitha komuniteteve në organet publike në të gjitha nivelet dhe në fushat e tjera të jetës publike."⁸⁸
67. Për të siguruar që qëllimet e tilla të arrihen në praktikë, LPMD-ja mund të zhvillojë mekanizma në tekstin e saj për të siguruar "balancën gjinore dhe përfaqësimin adekuat të grupeve etnike dhe pakicë në vend" të ngjashme me përfaqësimin e parashikuar për Mekanizmat kombëtarë të parandalimit në Protokollin Opsional të Konventës Kundër Torturës dhe Trajtimit ose Ndëshkimit Mizor, Çnjerëzor ose Poshtëruar (në tekstin e mëtejshëm: OPCAT).⁸⁹
68. Procedura për zgjedhjen e anëtarëve të Komisionit është disi e paqartë në Nenin 19 (1) dhe (3). **Rekomandohet të qartësohet kjo dispozitë pasi zgjedhja e anëtarëve nga parlamenti duhet të ketë rregulla të qarta. Për më tepër, mund të jetë e këshillueshme që të bëhet referimi Amendamentit V lidhur me kërkesat e gjuhës, pasi kushti prej 20 për qind është në përputhje me rregullat për gjuhët zyrtare në nivel të qeverisjes lokale në zonat ku përdoret gjuha e minoritetit të madh. Për më**

⁸⁵ Ibid Shih gjithashtu psh, OSCE / ODIHR *Opinion për Projektligjin Federal mbi Mbështetjen për Institucionin Kombëtar të të Drejtave të Njeriut të Zvicrës* (31 tetor 2017), par 88, <<http://legislationline.org/topics/topic/82>>.

⁸⁶ Sugjerim për leximin për udhëzim është: Udhëzimet e OSBE / ODIHR dhe Këshillit të Evropës për lirinë e asociimit paragrafët 200-202, në dispozicion në: <http://www.osce.org/odihr/132371?download=true>

⁸⁷ Op. cit. fusnota 79, pika 1 (a) dhe seksioni "Garancitë e Pavarësisë dhe Pluralizmit" (Parimet e Parisit 1993).

⁸⁸ Kushtetuta e ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë, Amendamenti VI par 1.

⁸⁹ Neni 18 par 2 OPCAT; Konventa kundër Torturës dhe Trajtimeve e Ndëshkimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore ose Poshtëruese (në tekstin e mëtejshëm "CAT të OKB-së") u miratua nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së me Rezolutën 39/46 të 10 dhjetorit 1984. Ish Republika Jugosllave e Maqedonisë iu bashkëngjiti UNCAT më 12 Dhjetor 1994; Protokollin Fakultativ i Konventës kundër Torturës dhe Trajtimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore ose Degradues apo Ndëshkimit është miratuar nga rezoluta e Asamblesë së Përgjithshme të OKB A / RES / 57/199 më 18 dhjetor 2002; ish Republika Jugosllave e Maqedonisë ratifikoi Protokollin Fakultativ më 13 shkurt 2009 dhe Op. cit. fusnota 83, paragrafi 29 (2017 Opinioni i OSBE / ODIHR mbi Projekt-amendamentet e Aktit të Avokatit të Popullit të Bullgarisë)

tepër, një projektligj për gjuhët, që vendos një rregull të ngjashme në nivel kombëtar, është aktualisht në procedurë parlamentare. **Meqë është një ligj lidhur me antidiskriminimin, mund të merret parasysh që shpallja e emërimeve në nenin 19 par 1 të botohet edhe në gjuhët më të vogla të folura në vend për të siguruar që pakicat të informohen që nga fillimi i ekzistencës së Komisionit.**

69. Dispozitat për shkarkimin e një anëtari të Komisionit në nenin 21 janë përgjithësisht të qarta. Megjithatë, mund të futet formulim për një shumicë parlamentare të kualifikuar për shkarkim, me qëllim që të shmanget abuzimi. Siç thuhet në paragrafin 59 më sipër, duhet të sqarohet përbërja e Komisionit të Zgjedhjes dhe Emërimit (neni 21 paragrafi 1). Qartësimi i mëtejshëm mund të jetë gjithashtu i dobishëm për shkarkimet në rastet kur "anëtari i Komisionit ka humbur përgjithmonë aftësinë e tij për të kryer funksionin" ose "kur anëtari i komisionit kryen funksionin e tij në një mënyrë joprofesionale, të njëanshme dhe joetike." **Kjo mund të futet në një dokument të veçantë. Gjithashtu duhet të ofrohet mundësia e ankimit të shkarkimit.**

5.2. Kompetencat e Komisionit

70. Përgjegjësitë e ndryshme të Komisionit (neni 22), ndër të tjerat janë: aktivitete promovuese dhe edukative lidhur me barazinë, të drejtat e njeriut dhe mosdiskriminimin); të vepruarit sipas aplikimeve, dhe dhënia e mendimeve, rekomandimeve dhe konkluzioneve për rastet specifike të diskriminimit. Detyra të mëtejshme janë dhënia e informacionit mbi të drejtat dhe mundësitë e inicimit të procedurave gjyqësore ose të tjera për mbrojtjen kundër diskriminimit. Detyra të tjera të rëndësishme përfshijnë monitorimin e zbatimit të mendimeve dhe dhënien e rekomandimeve në lidhje me rastet e veçanta të diskriminimit; inicimi i procedurave për shkelje të ligjit para autoriteteve kompetente ose paraqitja si ndërhyrës në procedurat gjyqësore për mbrojtjen kundër diskriminimit; dhënia e mendimeve për projektligjet e rëndësishme për mbrojtjen nga diskriminimi; mbledhja e të dhënave statistikore dhe të tjera, dhe vendosja e bazave të të dhënave. Komisioni gjithashtu do të kryejë studime, hulumtime dhe trajnime për diskriminim, do të bashkëpunojë me organet relevante kombëtare të vendeve të tjera dhe me organizatat ndërkombëtare në fushën e mbrojtjes kundër diskriminimit etj. Ky është një mandat i gjerë, i cili kërkon nga Komisioni të marrë një sërë vendimesh për çështje të ndryshme.
71. **Duke pasur parasysh këtë, vërehet se LPMD nuk ofron shumë, madje asnjë informacion mbi procesin e vendimmarrjes brenda Komisionit, ose rolin e kryetarit dhe anëtarëve të tij. Kjo duhet të sqarohet. Rekomandohet gjithashtu të përcaktohen gjuhët e punës të Komisionit në përputhje me rregullat e përshkruara në paragrafin 68 më sipër.** Ndërsa kjo duhet kryesisht të rregullohet me Rregulloren e miratuar nga Komisioni, disa aspekte, p.sh. kuorumi i nevojshëm për të marrë vendime, duhet të adresohet para se të adoptohet LPMD, me qëllim që të parandalohet abuzimi apo një trup jofunksional.
72. **Sa i përket mbledhjes së të dhënave statistikore, rekomandohet që nënparagrafi përkatës ose të paktën aktet nënligjore të detyrojnë Komisionin të përgatisë këto të dhëna të ndara sipas bazave të diskriminimit dhe t'i publikojë ato. Kjo do të ndihmonte në vlerësimin e efektivitetit të LPMD-së në lidhje me parandalimin e kategorive të caktuara të trajtimit apo lehtësimin e ofruar për kategori të caktuara të personave.**
73. Zyra administrative e Komisionit kryen çështjet profesionale, administrative dhe teknike të Komisionit. Personeli në Zyrën Administrative të Komisionit do të ketë statusin e nëpunësve administrativë dhe do të zbatohen dispozitat e Ligjit për nëpunësit

administrativ. OSBE/ODIHR-i e konsideron këtë dispozitë në LPMD si përparim, pasi sipas Ligjit të vitit 2010 anëtarët e Komisionit kryejnë vetë detyrat administrative dhe teknike, gjë që duket se përbën një barrë të konsiderueshme për anëtarët e saj. Kjo është gjithashtu në përputhje me rekomandimet e dhëna nga organet e OKB-së për monitorimin e të drejtave të njeriut⁹⁰

6. Procedura para Komisionit për Mbrojtjen nga Diskriminimi

74. Neni 24 u jep të drejtën personave të parashtrajnë ankesa, të cilat del se janë në përputhje me direktivat përkatëse të BE-së.⁹¹
75. Neni 25 rregullon përmbajtjen e ankesës (par 1), gjuhën dhe alfabetin e procedurës (paragrafëve 2 dhe 3), afatin për parashtrimin e ankesës (par 4) dhe zgjatjen e këtij afati për rastet me grupe më të mëdha njerëzish, që do të kishte një efekt më të madh publik (par 5). **Afatet mund të zgjaten për situatat që përfshijnë diskriminim serioz (të shumëfishtë, të përsëritur ose të vazhduar) të përmendur në nenin 12.**
76. Neni 26 i LPMD-së përcakton disa arsye për përjashtimin e anëtarëve të Komisionit nga një rast të veçantë, veçanërisht nëse anëtari përkatës ka interes personal ose përfshirje në rast në ndonjë cilësi tjetër, është në marrëdhënie me një palë në procedurë ose me përfaqësuesin e tij, ose nëse është disi i lidhur me palën, përfaqësuesin ligjor ose avokatin e palës. Nën-paragrafët e mësipërm përshkruajnë situata ku një anëtar i Komisionit me siguri do të dështojë "testin objektiv të paanshmërisë" për shkak të konfliktit të dukshëm të interesave. **Idealisht, neni 26 duhet të sqarojë nëse kjo nënkupton që anëtari i Komisionit do të largohet vetë ose nëse ky vendim do të merret nga shumica e anëtarëve të tjerë të Komisionit (në mënyrë ideale të dyja duhet të jenë të mundshme). Për më tepër, duhet të prezantohet një bazë e katërt relative për përjashtim, që lejon përjashtimin kur përfshirja paraprake e një anëtari në një rast të caktuar mund të ngrejë dyshime nëse ai është i paanshëm në rastin në fjalë. Për më tepër, duhet t'i kushtohet vëmendje lejimit të palëve të treta që të kërkojnë zëvendësimin e anëtarëve të Komisionit sipas tri bazave absolute të përjashtimit të dhëna më sipër dhe gjithashtu sipas bazës së katërt të sugjeruar.**

6.1. Barra e provës

77. Sipas nenit 27 të LPMD-së, ankuesi duhet të deklarojë të gjitha faktet që e bëjnë një kërkesë diskriminimi të mundshme. Nëse Komisioni përcakton se kërkesa është e mundshme, atëherë barra e provës do të kalojë te personi ose organi publik kundër të cilit është parashtruar ankesa. Kjo dispozitë është në përputhje me *acquis* të BE-së.⁹²

6.2. Opinioni i Komisionit

78. Neni 28 paragrafi 1 përcakton që Komisioni do të japë një opinion brenda 45 ditëve nga dita e dorëzimit të ankesës; gjithashtu do të propozojë masa për të eliminuar shkeljen e

⁹⁰ Shihni, p.sh., op. cit. fusnota 77, paragrafi 20 (c) (2016 Vëzhgimet përmblyëse të KNDESK).

⁹¹ Op. cit. shënimin 29 recital 29 dhe nen 9.2 (Direktiva 2000/78 / EK), dhe recital 19 dhe nen 7.2 (Direktiva 2000/43 / EK).

⁹² Op. cit. shënimin 29 recital 29 dhe nen 9.2 (Direktiva 2000/78 / EK), dhe recital 19 dhe nen 7.2 (Direktiva 2000/43 / EK).

të drejtave. **Ligji i vitit 2010 përcakton afat prej 90 ditë; ekziston rreziku i vonesave nëse afati është shumë i shkurtër. Rekomandohet që të mbahet afati 90 ditor.**

79. Neni 29 thekson se Komisioni, me vetë iniciativë, do të japë një rekomandim të përgjithshëm në rastet e diskriminimit të kryer kundër një numri më të madh personash. **Pasi që nuk është shumë e qartë se kujt dhe si do t'i adresohet rekomandimi dhe çfarë lloj efektesh pritet të prodhojë ai.**
80. Është mirëpritur që sipas nenit 30, Komisioni mund të inspektojë direkt dokumentet dhe lokalet. Kjo kompetencë është po aq e gjerë sa ajo e Avokatit të Popullit⁹³ dhe duket më efektive. Meqenëse përgjegjësia e organit të kërkuar në rast të mosplotësimit të kërkesës është përcaktuar në nenin 42 paragrafët 2-5, kjo e drejtë është siguruar.

6.3 Bashkëpunimi i jashtëm

81. Neni 31 (i titulluar "Bashkëpunimi me personat fizik dhe juridik) detyron të gjithë personat dhe subjektet e përmendura në vende të tjera të LPMD-së⁹⁴ (gjithashtu institucione dhe shërbime publike) të japin informata për raste të veçanta ose praktika të përgjithshme të diskriminimit, brenda tetë ditëve pas marrjes së një kërkesë përkatëse nga Komisioni për Mbrojtje nga Diskriminimi. Kjo dispozitë forcohet me dispozita ndëshkuese (neni 42 paragrafët 2 deri 5).
82. Neni 32 përcakton që Komisioni do të bashkëpunojë me institucionet që veprojnë në bazë të ankesave për diskriminim dhe mbrojtjen e të drejtave të njeriut për rastet specifike të diskriminimit (par 1), në bazë të memorandumëve të mirëkuptimit të lidhura me to për këtë qëllim (par 2).⁹⁵ **Mund të jetë e këshillueshme që të vendosen disa procedura / udhëzime për një bashkëpunim të tillë, pasi që LPMD është mjaft i paqartë dhe mandati i Avokatit të Popullit mbivendoset.**
83. LPMD do të përfitonte nga ndryshimi në mënyrë që të refleктоhej më mirë përafrimi me *acquis* e BE-së në lidhje me përfshirjen e aktorëve joqeveritarë në procesin e zbatimit të këtij ligji. Në veçanti, drafti nuk transponon dispozitat e Direktivave 2000/43 / EC, 2000/78 / EC dhe 2004/113 / EC të BE-së në lidhje me dialogun social për të luftuar diskriminimin, dialogun me OJQ-të⁹⁶ ose dialogun me aktorët përkatës.⁹⁷ Masat përkatëse përfshijnë shpërndarjen e informatave adekuate për njerëzit në tregun e punës dhe trajtimin e pabarabartë në bazë të origjinës racore, e cila nuk është adresuar në LPMD. Mungesa e këtyre dispozitave në LPMD nuk mund të zëvendësohet nga dispozita që kërkon që personat fizikë ose juridikë t'i japin informacion Komisionit (neni 31, referuar në paragrafin e fundit të nën-seksionit të mëparshëm) ose nga dispozitat që lejojnë që OJQ të caktuara të përfshihen në çështje gjyqësore (neni 36, referuar në seksionin tjetër), sepse këto dispozita kanë të bëjnë me çështje të një natyre tjetër. **Idealisht, neni 31 duhet të ndryshohet, në mënyrë që të përfshijë edhe aktorët jo shtetërorë, si OJQ-të, në një mekanizëm dypalësh të bashkëpunimit, ku edhe ato do të kishin një rol proaktiv, të ngjashëm me atë të nenit 36 që lejon që OJQ-të dhe sindikatat të përfshihen në zbatimin efektiv të LPMD-së.**

⁹³ Ligji për Avokatin e Popullit, Neni 24

⁹⁴ Për shembull, në Nenin 3 par 2

⁹⁵ Për krahasim, neni 33 i LPMD i vitit 2010 specifikisht përmend vetëm Avokatin e Popullit.

⁹⁶ Op cit. fusnota 32, neni 12 (Direktiva 2000/43 / EK) dhe neni 14 (Direktiva 2000/78 / EK).

⁹⁷ Op cit. fusnota 32 Neni 11 (Direktiva 2004/113 / EK); dhe Op. cit. fusnota 15, neni 3 nën-par. (a) (Konventa e Punës dhe Punësimit të ILO-s).

7. Mbrojtja gjyqësore

84. Si alternativë, ose krahas paraqitjes së një ankese pranë Komisionit, një person që mendon se ka pësuar diskriminim mund të fillojë një procedurë para gjykatave civile kompetente, të cilat i trajtojnë këto raste si raste urgjente (neni 33). **Fjala "urgjentisht" duket ilustrative, por i nënshtrohet interpretimeve të ndryshme. Pra, do të ishte mirë që teksti të përmbante një kornizë kohore e përafërt.**
85. Sipas nenit 35 par 1 të LPMD-së, padia e përcaktuar në nenin 33 të LPMD-së⁹⁸ parasheh forma të ndryshme të kërkesave. Mundësia e botimit të pjesës operative të aktgjyqimit me të cilën konstatohet diskriminimi kundër të pandehurit (neni 25 par 1 (4), forcohet me dispozitën që parasheh se publikimi është i detyrueshëm për botuesin e medias, "pavarësisht nëse botuesi ka qenë palë në procedurë "(Neni 35 par 3).
86. Sipas *acquis* të BE-së, "shoqatat, organizatat ose personat e tjerë juridikë që [...] kanë interes të ligjshëm për të siguruar [përputhjen me dispozitat e Direktivave të BE]" kanë të drejtë të "angazhohen, ose në emër ose në mbështetje të parashtruesit të ankesës, me pëlqimin e tij, në çdo procedurë gjyqësore dhe / ose administrative të paraparë për zbatimin e [Direktivës]."⁹⁹ Neni 36 i LPMD-së thotë se "shoqatat, fondacionet apo organizatat e tjera të shoqërisë civile që kanë interes të justifikuar për të mbrojtur interesat e një grupi të caktuar ose që merren me mbrojtjen kundër diskriminimit mund të parashtrorjnë ankesë nëse ka të ngjarë që veprimet e të pandehurit të kenë diskriminuar një numër më të madh njerëzish "(*actio popularis*).
87. Kjo është mirë, sepse në disa raste të diskriminimit në shkallë të gjerë, interesi publik mund të garantojë një padi të tillë, e cila nuk vjen nga viktima si individ por nga organizata të cilat nuk janë të prekura drejtpërdrejt.¹⁰⁰

8. Dispozitat të tjera të LPMD-së

88. Neni 37 par 1 trajton masat e sigurisë të përcaktuara nga gjykatat në kontekstin e procedurës gjyqësore, përkatësisht para ose gjatë procedurës. Paragrafi 2 i të njëjtës dispozitë trajton masat e përkohshme për të parandaluar rrezikun nga dëme, parandalimin e dhunës ose eliminimin e dëmeve të pariparueshme. **Dallimi ndërmjet dy llojeve të masave të sigurisë nuk është specifikuar në LPMD. Neni 37 paragrafët 1 dhe 2 mund të bashkohen në një, duke iu referuar mundësisë së urdhërimit të masave të përkohshme për arsyet e cekura.**
89. Neni 38 përcakton një zhvendosje të barrës së dëshmisë te i padituri, ku paditësi ka deklaruar fakte që i bëjnë pretendimet e mundshme (paragrafi 1) (shih paragrafin 77 më sipër për diskutimin rreth një dispozite të ngjashme lidhur me procedurat para

⁹⁸ Versioni anglisht dhe maqedonisht i LPMD-së gabimisht i referohet nenit 32

⁹⁹ Op. cit. fusnota 32, paragrafi 19 dhe neni 7 par. 2 (Direktiva 2000/43 / EK); paragrafi 29 dhe neni 9 par. 2 (Direktiva 2000/78 / EK), dhe; paragrafi 21 dhe neni 8 par. 3; (Direktiva 2004/113 / EK); Citimi i mësipërm vjen nga të tre nenet

¹⁰⁰ Në rastin e GJED të Firma Feryn HB (Case C-54/07 10 korrik 2008), i ngritur përpara autoriteteve vendore nga Qendra belge për mundësi të barabarta dhe luftën kundër racizmit kundër një kompanie drejtori i të cilit deklaroi se kompania nuk do të rekrutojë "emigrantë ", GJED-ja vendosi se diskriminimi i drejtpërdrejtë ka ekzistuar pavarësisht nga identifikimi i një personi që formalisht kërkon mbrojtje kundër diskriminimit, por vuri në dukje se shoqata me një interes të ligjshëm për të iniciuar procedurën ligjore ose administrative për zbatimin e detyrimeve që rrjedhin nga Direktiva 2000/43 / EK duhet të ketë një bazë ligjore për paraqitjen e *actio popularis* në të drejtën vendore dhe se gjykata kombëtare ka të drejtë të vlerësojë nëse legjislacioni kombëtar lejon një mundësi të tillë.

Komisionit). Dispozita mbi zhvendosjen e barrës të provës nuk zbatohet në procedurën kundërvajtëse dhe penale (par 2). Kjo dispozitë është pjesërisht në përputhje me *acquis* e BE-së, e cila, megjithatë, përjashton vetëm procedurat penale nga fusha e këtij rregulli.¹⁰¹ Vlen të përmendet se neni 38 i Ligjit 2010, i cili ka një formulim të ngjashëm, është kritikuar nga organet e monitorimit të të drejtave të njeriut të OKB-së.¹⁰² **Për të siguruar një harmonizim më të afërt me ligjin e BE-së, do të ishte më mirë që neni 38 par 2 po ashtu të përjashtonte zhvendosjen e barrës së provës vetëm për procedurën penale, që do të thotë se në procedurat kundërvajtëse do të vazhdonte të zbatohet.**

90. Neni 39 i LPMD-së parashikon mundësinë e përdorimit të të dhënave statistikore dhe / ose të dhënave të marra përmes testimit të situatës, krahas dëshmimeve të përshkruara në Ligjin e procedurës civile. **Përdorimi kumulativ ose alternativ i të dhënave statistikore duhet të lehtësohet nga një dispozitë që do të detyron institucionet kompetente të mbledhin të dhëna duke evidentuar bazën e diskriminimit dhe detaje të tjera relevante (ekziston një dispozitë e tillë në një ligj përkatës¹⁰³) dhe duhet të ketë një evidencim dhe përpunimin të të dhënave në lidhje me rastet e diskriminimit.¹⁰⁴**
91. Një zhvillim i mirëpritur është dispozita që përjashton personat që iniciojnë procedurë gjyqësore për mbrojtje nga diskriminimi nga pagesa e taksave gjyqësore, të cilat do të mbulohen nga buxheti i shtetit (neni 40). **Kjo dispozitë lehtëson qasjen në gjykatë për personat që pretendojnë të jenë viktimat të diskriminimit, por efektiviteti i saj mund të forcohet më tej duke thënë këtu ose diku tjetër se viktimat e pretenduara të diskriminimit kanë të drejtë të aplikojnë për ndihmë juridike falas dhe se vendimi lidhur me këtë duhet të merret me shpejtësi.**

9. Dispozitat për kundërvajtje

92. Gjjobat e shqiptuara ndaj personave juridik për mosveprim në përputhje me nenet e ligjit (neni 42, par 1 dhe 2), mund të arrijnë shumën prej 5,000 euro për diskriminim sipas nenit 12 (neni 43, par 1). Zyrtarët shtetërorë dhe përfaqësues të autoriteteve publike mund të gjobiten për shkelje të ndryshme të Ligjit (neni 42 paragrafët 3 dhe 4, neni 43 paragrafët 2 dhe 3). Personi fizik mund të gjobitet për veprimtari të caktuara që shkelin ligjin (neni 42 paragrafi 5) dhe për shkelje të nenit 12 (neni 43 paragrafi 4). **LPMD mund të përfshijë një dispozitë për rregullimin e shumave sipas inflacionit. Ka një**

¹⁰¹ Shihni Op. cit. fusnota 32, paragrafi 22 dhe neni 8 para. 3 (Direktiva 2000/43 / EK); paragrafi 31 dhe neni 10 par 3 (Direktiva 2000/78 / EK); dhe paragrafi 22 dhe neni 9 par 3 (Direktiva 2004/113 / EK) ,

¹⁰² Shihni, p.sh., op. cit. fusnota 77, paragrafi 19 (2016 Vëzhgimet përmbyllëse të KNDESK); dhe par 9 (c) (2015 Vëzhgimet Përfundimtare të CERD)

¹⁰³ Një mënyrë e mundshme për adresimin e mungesës së të dhënave të plota dhe të sakta është që të ndiqet shembulli i mirë i Ligjit për mundësi të barabarta midis burrave dhe grave, ku neni 18 thotë: "Parlamenti, Qeveria, organet e administratës shtetërore, gjyqësori, vetëqeverisja lokale dhe personat juridikë të cilëve me ligj iu është besuar kryerja e një veprimtaritë interesit publik [...] dhe subjektet e tjera që janë të detyruar me ligj të mbledhin, të evidentojnë dhe të përpunojnë të dhënat statistikore, janë të detyruar t'i tregojnë edhe këto të dhëna me klasifikim gjinor dhe t'i paraqesin ato në Zyrën Shtetërore të Statistikave. (me theks të veçantë)

¹⁰⁴ Aleksandar Krzhalovski et al., *Diskriminimi në bazë të përkatësisë etnike* [Diskriminacija po osnov na etnichka pripadnost], Misioni i OSBE-së në Shkup, dhjetor 2010, <http://www.osce.org/mk/skopje/116792?download=true> , f. 130 i referohen regjistrimit të të dhënave jo të plota nga Avokati i Popullit nga viti 2007 deri në vitin 2010: Nga 47 ankesat e diskriminimit në bazë të përkatësisë etnike, vetëm në nëntë raste përkatësia etnike e ankuesve është regjistruar në regjistrat e Avokatit të Popullit (në shtatë raste është konstatuar diskriminimi).

referencë në nenin 25 (7) në nenin 42, që nuk ekziston në projektligj, prandaj kjo referencë duhet të korrigohet ose fshihet.

93. Pas disa vërejtjeve kritike lidhur me dispozitat e mëparshme për kundërvajtje (duke përfshirë ato në Projektligjin të vitit 2008¹⁰⁵), ka pasur një zhvillim pozitiv ligjor: dispozita për kundërvajtje e LPMD-së e ka përcaktuar gjykatën kompetente - Gjykata Kundërvajtëse kompetente për zbatimin e procedurës dhe vendosjen e sanksioneve (neni 45) dhe procedurës për kundërvajtje për përcaktimin e shumës së gjobave për personat juridikë (neni 44). Autoriteti përcaktues ka një gamë të gjerë sanksionesh në dispozicion që mundëson individualizimin e duhur të gjobave. Në kundërshtim me ligjin e vitit 2010, LPMD ka më shumë gjasa të arrijë karakteristikat e sanksioneve të kërkuara nga standardet e BE-së: sanksionet efektive, proporcionale dhe bindëse.¹⁰⁶ **Në mënyrë analoge duke futur një mekanizëm për përcaktimin e shumës së gjobës varësisht nga të ardhurat e personit ose të subjektit të diskriminuar, do të individualizoheshin edhe më tej sanksionet dhe kjo mund të ketë një efekt parandalues më të fortë.**
94. Komisioni i Venecias, në Opinionin e vitit 2008, i kushtoi vëmendje nevojës për kriminalizimin e veprimeve të dhëna në Nenet 18-23 të Rekomandimit të Përgjithshëm të ECRE-së nr. 7, kur ato kryhen në nivel ndërkombëtar, pasi do të ishte e lehtë që personi të largohej në një shtet tjetër për të anashkaluar ligjin kombëtar.¹⁰⁷ Diskriminimi ose nxitja publike ndaj dhunës, urrejtjes ose diskriminimit dhe diskriminimit racor në ushtrimin e një funksioni ose profesioni publik, tashmë janë të dënueshme sipas nenit 319 të Kodit Penal të ish Republikës jugosllave të Maqedonisë. **Kjo listë nga Komisioni i Venecias (deri më tani i zbatuar gjerësisht në kodin penal) duhet të shqyrtohet me kujdes nga hartuesi dhe / ose organi ligjvënës në kuadër të hartimit / miratimit të LPMD-së dhe ligjeve përkatëse.**

10. Dispozitat përfundimtare dhe kalimtare

95. Dispozita që përcakton ditën e publikimit të LPMD-së si ditë e hyrjes në fuqi pasqyron rëndësinë thelbësore të këtij Ligji. Megjithatë, kjo rrezikon parimin e sigurisë juridike; sipas të cilit çdo ligj duhet të jetë i aksesueshëm dhe i parashikueshëm (këto standarde zhvillohen dhe mirëmbahen në praktikën gjyqësore të GJEDNJ-së dhe organeve të tjera ndërkombëtare gjyqësore, siç është GJED). Sidoqoftë, një ligji i rëndësisë së tillë duhet të publikohet sa më shpejt që të jetë e mundur pas sjelljes së tij.

¹⁰⁵ Op. cit. fusnota 42 (Komisioni i Venecias 2008, Opinion) paragrafi 109.

¹⁰⁶ Op. cit. fusnota 32 Neni 15 (Direktiva 2000/43 / EK), neni (Direktiva 2000/78 / EK), neni 14 i (Direktiva 2004/113 / EK, dhe op. cit. fusnota 34, neni 23 (ECRI Rekomandimi nr. 7).

¹⁰⁷ Op. cit. Shënimi 34 (ECRI, Rekomandimi i Përgjithshëm Nr 7): "Ligji duhet të penalizojë aktet e mëposhtme, kur kryhen me qëllim: a) nxitjen e publikut ndaj dhunës, urrejtjes ose diskriminimit, b) fyerjen publike dhe shpifjen ose c) kërcënime kundër një personi apo një grupimi i personave në bazë të racës, ngjyrës, gjuhës, fesë, kombësisë, origjinës kombëtare ose etnike; d) shprehja publike, me qëllim racist, të një ideologjie e cila pretendon epërsinë e, apo që përçmon ose degradon, një grupim të personave në bazë të racës, ngjyrës, gjuhës, fesë, kombësisë, apo origjinës së tyre kombëtare ose etnike; e) mohimi, trivializimi publik, justifikimi ose falja, me qëllim racist, të krimeve të gjenocidit, krimeve kundër njerëzimit apo krimeve të luftës; f) përhapja ose shpërndarja publike e materialit të shkruar, prodhimin ose magazinimin që synon përhapje publike ose shpërndarjen publike, me një qëllim racist, të një materiali të shkruar, të vizatuara ose material tjetër që përmban manifestime të mbuluara nga pikat 18 a), b), c), d) dhe e); g) krijimin ose udhëheqjen e një grupi që nxit racizmin; mbështetje për një grup të tillë; dhe pjesëmarrjen në aktivitetet e tij me qëllim të kontributit ndaj veprave penale të përfshira në paragrafin 18 a), b), c), d), e) dhe f); h) diskriminimi racial në ushtrimin e një funksioni ose profesioni publik

96. Së fundmi, angazhimet e OSBE-së kërkojnë nga shtetet të miratojnë legjislacionin "si rezultat i një procesi të hapur që reflekton vullnetin e popullit, qoftë drejtpërdrejt ose nëpërmjet përfaqësuesve të tyre të zgjedhur".¹⁰⁸ Kjo është veçanërisht e vërtetë për legjislacionin që mund të ndikojë ose të prekë të drejtat e njeriut. **Si pasojë, rekomandohet që projekt-ndryshimet t'i nënshtrohen një procesi shtesë të konsultimit gjatë hartimit dhe miratimit të mëtejshëm, për të siguruar që organizatat e të drejtave të njeriut dhe publiku i gjerë, duke përfshirë grupet e marginalizuara, të jenë plotësisht të informuar në kohë dhe në gjendje të paraqesin pikëpamjet e tyre para miratimit të ligjit.**¹⁰⁹

[FUNDI I TEKSTIT]

---

¹⁰⁸ Shikoni paragrafin 18.1 të Dokumentit të Moskës mbi dimensionin njerëzor të OSBE-së (1991), në dispozicion në <http://www.osce.org/fr/odihr/elections/14310>.

¹⁰⁹ Shih *supra* par 86,

SHTOJCA:

PROJEKTLIGJI

Për parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi i ish Republikës Jugosllave të Maqedonisë.
